

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^E JAARGANG

WOENSDAG 24 JUNI 1936

No. 1069]

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
DE REORGANISATIE VAN DE NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN door A. M. Groot	462
Een diagnose der wereldconjunctuur door H. Buys	464
Het ontwerp voor een nieuwe grondwet van de U.S.S.R. door Mr. J. J. Boasson	466
Paardenmiddelen en kleine correcties door Dr. W. L. Valk	469
De Rijksmiddelen over Mei 1936	470
AANTEKENINGEN:	
Conversie der spoorwegleningen	471
MAANDLIJFERS:	
Emissies in Mei 1936	472
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen	472
ONTVANGEN BOEKEN	473
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	474—475
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	473, 476

22 JUNI— 1936.

In de geldruimte op onze geldmarkt is deze week wel geen verandering van betekenis gekomen. Toch is de notering voor bankaccepten beduidend teruggelopen. Het schijnt wel, of het zoo langzamerhand doordringt, dat een notering boven het officieele disconto in een tijd, waar er voorloopig wel geen gebeurtenissen van belang te wachten zijn, toch eigenlijk overdreven is. Er kwam dan ook geregeld vraag naar wissels, waardoor de koers tot $3\frac{3}{4}$ — $3\frac{7}{8}$ pCt. kon teruggaan. Call rente blijft $1\frac{1}{2}$ pCt. Prolongatie $4\frac{1}{4}$ — $4\frac{1}{2}$ pCt.

De uitslag van de heden gehouden inschrijving op f 25 miljoen schatkistpapier was als volgt:

	ingeschr. in mill. Gld.	toegew. Gld.	prijs Gld.	rendem.	disc. basis
3-maands	13.1	3.12	991.32	$3\frac{3}{8}$ %	
6- „	4.2	1.21	982.50	$3\frac{7}{16}$ %	
4 % 1-j.	22.551	16.046	1.002.60	$3\frac{3}{4}$ %	$3\frac{3}{8}$ %
4 % 5-j.	5.723	4.528	1.000	4 %	bijna $3\frac{9}{16}$ %

* * *

Waar er meer afgelost dan er nieuw geld gevraagd wordt, zal ook hierdoor de geldmarkt verder verruimd worden.

Op de wisselmarkt trad gisteren, nadat de koersen bijna de geheele week op een ongeveer gelijk peil waren gebleven, over de geheele linie een teruggang in. Hadden een vorige maal politieke redevoeeringen hier een hausse voor de leidende deviezen uitgelokt, op hetgeen thans gesproken is, heeft de wisselmarkt in het geheel niet gereageerd, integendeel, de daling is verder doorgegaan. Ponden, die tot $7.46\frac{1}{2}$ waren opgelopen, zakten in tot $7.38\frac{1}{2}$, waarop tenslotte weder een kleine stijging tot $7.39\frac{1}{2}$ volgde. Ook voor den Dollar werden lagere koersen genoteerd; de slotnotering was $1.47\frac{1}{2}$. De $\$/\text{£}$ koers kwam van 5.04 op $5.01\frac{1}{4}$.

Fransche Francs, die op het hoogste punt van deze week $9.74\frac{1}{2}$ noteerden, sloten op 9.73. De Fransche financiële plannen vinden maar matige waardeering, terwijl ook het steeds doorgaande goudverlies van de Banque de France geen goeden indruk maakt. De $\text{£}/\text{Fr}$ s. koers blijft hoog, niettegenstaande de contrôle zoo nu en dan regelend optreedt, waardoor het gelukt is de $\text{£}/\text{Fr}$ s. koers van 75.55 op 75 terug te brengen.

Belga's liepen tot $24.94\frac{1}{2}$ terug. Grote schommelingen vielen te noteeren bij den Zwitserschen Franc, die van 47.80 tot 48.05 opliep; slot wederom $47.97\frac{1}{2}$. In Zwitserland zijn thans strenge strafbepalingen afgekondigd tegen het doen van transacties in goud en deviezen, die de Zwitsersche valuta in gevaar kunnen brengen. Over de speculatie in effecten en goederen wordt, zoover bekend, niet gerept. Marken waren een weinig lager: 59.43. Credietpermarken, die de geheele week aangeboden waren geweest, waren heden plotseling weder gezocht, wat een beduidende koersverbetering tengevolge had. Canadeesche Dollars $1.47\frac{1}{2}$. Argentijnische Pesos ca. 41.

Op de termijnmarkt is het agio voor Ponden beduidend kleiner geworden, 1- en 3-maands levering noteerde $2\frac{1}{4}$ resp. $10\frac{1}{2}$ c., Dollars daarentegen bleven onveranderd $\frac{7}{8}$ en $3\frac{1}{4}$ c. boven contant. Termijn Francs doen thans 15 resp. 40 p. onder kassa, hoewel het doen van termijnzaken in Francs zeer moeilijk gaat.

Op de goudmarkt valt eveneens een algemeene teruggang van de prijzen te constateeren. Baren, levering Amsterdam, waren tenslotte op f 1.652 aangeboden; Eagles op $2.52\frac{1}{2}$, Sovereigns 12.53 en Gouden Tientjes op 10.26.

DE REORGANISATIE VAN DE NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN.

Het wetsontwerp, hetwelk eenigen tijd geleden door de Regeering is ingediend en dat tot doel heeft, te komen tot een financiële reorganisatie van de Nederlandsche Spoorwegen, heeft een voorgeschiedenis, die zich over tientallen van jaren uitstrekt. Eigenlijk moet men teruggaan tot het jaar 1890 om de beteekenis van dit wetsontwerp te kunnen beoordeelen, want in dat jaar werd de verhouding tusschen den Staat en de spoorwegen hier te lande op geheel nieuwe basis gesteld. De z.g. naastingsbepaling, die in die overeenkomst was opgenomen, verleende aan den Staat het recht om de spoorwegen op bepaalde voorwaarden te naasten, maar gaf anderzijds aan de spoorwegmaatschappijen eveneens het recht den Staat tot naasting te dwingen, indien de rentabiliteit van het bedrijf gedurende twee achtereenvolgende jaren beneden bepaalde minimumgrenzen zou blijven. In deze naastingsbepaling lag voor de aandeelhouders der spoorwegmaatschappijen een belangrijke garantie, zij hadden zekerheid, dat zij den Staat tot naasting zouden kunnen verplichten, indien de rendabiliteit eenige jaren bleef beneden de gestelde normen. In geval van naasting zou de integrale terugbetaling van het gestorte kapitaal verzekerd zijn. In feite nam dus de Staat in die overeenkomst een kapitaalgarantie op zich. Van een winst- of dividendgarantie van de zijde van den Staat was in die jaren nog geen sprake.

De bedoelde naasting kon op drieërlei wijze geschieden, nl. 1e door overneming van het geheele bedrijf, 2e door overneming van het bedrijf, met uitsluiting van enkele activa, voor welke activa dan 80 pCt. van de balanswaarde in aftrek zou komen van de betaling, waartoe de Staat verplicht was, 3e door de z.g. koopnaasting, d.w.z. door overneming van al datgene, dat door de maatschappijen zou zijn geïnvesteerd in de spoorwegen, het rollend materieel, de exploitatie-inrichtingen en enkele andere, met name genoemde, rechten en verplichtingen.

De prijs, die de Staat bij deze koopnaasting zou hebben te betalen werd tevoren vastgesteld. Alle in gebruik zijnde activa zouden worden overgenomen tegen de balanswaarde, met dien verstande echter, dat de waarde van het rollend materieel zou worden verminderd met 1½ pCt. afschrijving per jaar. Voor de balanspolitiek van de spoorwegen had die bepaling zeer verreichende consequenties. Indien de spoorwegen op rollend materieel 1½ pCt. per jaar afschreven en op de andere activa in gebruik in het geheel geen afschrijving toepasten, bestond zekerheid, dat het aandeelkapitaal in tact bleef. Werd één van de beide eerste naastingsvormen gekozen, dan was de integrale terugbetaling van het aandeelkapitaal in ieder geval verzekerd; zou de vorm van koopnaasting worden gekozen, ook dan zouden de aandeelhouders voor verlies gevrijwaard zijn, indien de minimum-afschrijving van 1½ pCt. op rollend materieel jaarlijks zou zijn toegepast. In dat geval zouden immers alle activa tegen de balanswaarde worden overgenomen en die overdracht zou dus geen verlies voor aandeelhouders tot gevolg kunnen hebben. Dat de afschrijving op het rollend materieel te laag was en dat het nalaten van elke afschrijving op de overige activa bedrijfseconomisch geheel onverdedigbaar was, had voor aandeelhouders geen verdere consequenties. Als de uitkomsten van het bedrijf ongunstig zouden zijn, zou de Staat tot naasting verplicht worden; dan gingen alle activa over aan den Staat tegen de balanswaarde en of die balanswaarde nu wellicht ook veel te hoog was, deed in dit verband niet ter zake.

In verband met deze koopnaasting moest vanzelfsprekend ook een regeling worden getroffen ter zake van de bijboeking op de verschillende activa. Bepaald moest worden met welke bedragen de balanswaarde mocht worden verhoogd in verband met uitbreiding,

vernieuwing en verbetering van de spoorwegen en de installaties. De regeling, die te dien aanzien getroffen werd, was al zeer weinig gelukkig. Bepaald werd nl., dat alle kosten voor verbetering, wijziging of uitbreiding der spoorwegen mochten worden bijgeboekt en dit had tot merkwaardig gevolg, dat bij afbraak en wederopbouw van een station de balanswaarde van het oude station gehandhaafd bleef, dat de afbraakkosten en ook de kosten van het nieuwe station werden opgevoerd als actief, dat dus de balanswaarde met die kosten werd verhoogd.

Het ontbreken van regelmatige afschrijvingen op de diverse activa en het opvoeren van kosten en verliezen als bezittingen, moest uit den aard der zaak leiden tot een ernstige overkapitalisatie. En dat gebeurde dan ook inderdaad. Na eenige tientallen van jaren was de spoorwegbalans volkomen verwaterd. De balanswaarde der diverse activa steeg van jaar tot jaar en reeds in 1910 was het zeker, dat de Staat in geval van naasting geen voordeelige transactie zou afsluiten. In de oorlogsjaren en na-oorlogsjaren, in de periode dus van abnormaal hoge constructie-loonen en materiaalprijzen, werd de verhouding tusschen de werkelijke waarde en de vastgestelde overnemingsprijs steeds ongunstiger. De balans van de spoorwegen werd in ernstige mate topzwaar en het gevaar, dat de Staat tot naasting zou worden verplicht werd juist in die jaren acuut. In verband met den oorlogstoestand was tusschen den Staat en de spoorwegen een tijdelijke bijzondere regeling getroffen. De Staat garandeerde aan de spoorwegen gedurende die jaren een bepaalde winst, maar had anderzijds een zeer ruim kosteloos gebruik van de spoorwegen. Die regeling duurde voort tot einde 1919 en ofschoon dus de spoorwegen door die speciale regeling formeel over 1919 nog een winst maakten, moest de Staat over dat jaar ruim f 16 miljoen bijbetalen, een vergoeding, die geenszins in verhouding stond tot de waarde van de diensten, die de spoorwegen in dat jaar aan den Staat zonder vergoeding bewezen hadden. Er was over dat jaar een ernstig verlies geleden en de verschijnselen wezen er op, dat ook in de volgende jaren een verlies te duchten was. In 1920 werd ook inderdaad een verlies geleden van f 2.4 miljoen, welk verlies uit de reserve werd gedekt. De spoorwegen konden den Staat na dit eene verliesjaar nog niet tot naasting dwingen, maar het was toch meer dan waarschijnlijk, dat reeds in 1921 aan den Staat de verplichting van naasting zou kunnen worden opgelegd. In die jaren gold een zeer hooge rentevoet en de gelden, die de Staat zou moeten opnemen om de koopsom te betalen zouden dus ook nog tegen hooge rente moeten worden opgenomen. Onder die omstandigheden achtte de Regeering zich genoodzaakt, maatregelen te nemen, om zich te bevrijden van deze zeer zwaarwegende verplichting en onder den drang van die omstandigheden kwam de overeenkomst van 1920 tot stand.

Door die overeenkomst werd de Staat ontheven van de verplichting tot naasting, maar daartegenover aanvaardde de Staat de verplichting de verliezen van de spoorwegen bij te betalen en bovendien een bepaald dividend op de aandelen te garanderen. Wel niemand zal in die jaren voorzien hebben, dat die verplichting den Staat in den loop van 15 jaar ruim f 200 miljoen zou kosten. In de jaren van 1921—1923 werden reeds dadelijk groote verliezen geleden en het spoorwegtekort drukte als een looden last op die toch reeds ongunstige begrootingsjaren. Het is begrijpelijk, dat onder die omstandigheden niet kon worden gedacht aan een daadwerkelijke saneering van de spoorwegbalansen en het gevolg was, dat die zoo dringend noodzakelijke saneering van jaar tot jaar werd uitgesteld. In die jaren was het reeds van algemeene bekendheid, dat het spoorwegbedrijf voor honderden miljoenen overgekapitaliseerd was. Voor die overkapitalisatie had de

Staat de verantwoordelijkheid te dragen, de Staat had zich immers verplicht de — veel te hooge — bedragen, die op de balans voorkwamen, te zullen betalen bij naasting en nu waren de aandeelhouders door de overeenkomst van 1920 weliswaar gevrijwaard voor onaangename consequenties van die overkapitalisatie, maar daarmee was de balanspositie nog niet gezuiverd. Tegenover de veel te hooge balanswaarde der activa stond een evenredige schuld. Over die schuld moest jaarlijks rente worden betaald, ondanks het feit, dat de activa, die met die leeningsgelden waren betaald, reeds lang verdwenen waren, of zelfs nooit hadden bestaan. Op het bedrijf van de spoorwegen drukte dus een veel te hoogen rentelast, die voor die jaren wel zeker op een bedrag van f 10 miljoen te begrooten is.

In 1925 verscheen een rapport van de Commissie van Doorninck en in dat rapport werd becijferd, dat de diverse activa niet minder dan f 229 miljoen te hoog te boek stonden. In 1928 werd een regeling getroffen, waarbij de Staat zich verplichte tot een jaarlijksche storting van f 5½ miljoen om het bedrag der overkapitalisatie te amortiseeren, maar die verplichting werd aan zooveel voorwaarden gebonden, dat het bedrag alleen over 1928 ten volle werd uitgekeerd en voor dit doel werd gebruikt. In de daaropvolgende jaren 1929—1931 werd nog f 1.183.500 voor dit doel aangewend en nadien werd deze betaling opgeschort tot beter tijden. De overkapitalisatie was dus vastgesteld, maar zij werd niet opgeheven en in de volgende jaren bleef het bedrijf gebukt gaan onder den druk van de veel te hooge rentelasten. Om een verdere verhooging van het bedrag der overkapitalisatie te voorkomen werd een nieuwe en betere regeling ter zake van de afschrijving getroffen, maar de bedoelde f 229 miljoen bleef zwevende, totdat dan in het nieuwe wetsontwerp, betreffende de reorganisatie van de spoorwegen, de koe bij de hoorns werd gegrepen. Eindelijk in 1936 voldoet de Staat aan de verplichting, die in de jaren na 1890 geleidelijk is toegenomen, de verplichting namelijk om de spoorwegen te bevrijden van den last der overkapitalisatie, die de Staat door de eigenaardige regeling van 1890 heeft doen ontstaan en die verplichting komt de Staat nu na op de volgende wijze.

Er wordt een nieuwe naamlooze vennootschap opgericht, waarvan het geheele aandeelenkapitaal ad f 10 miljoen komt in handen van den Staat. De Staat brengt daartegenover in, de Spoorwegen, die het eigendom zijn van den Staat en die f 100 miljoen hebben gekost, tegen een bedrag van f 10 miljoen. Dat is dan het eerste offer, dat de Staat brengt, door dit verlies van f 90 miljoen te aanvaarden. De balans der spoorwegen wordt daardoor natuurlijk niet gezuiverd, maar wel verminderen daardoor de lasten, die op dit bedrijf drukken. De spoorwegen betaalden jaarlijks f 4.4 miljoen huur voor het gebruik van die spoorwegen en die betaling komt door den inbreng vanzelfsprekend te vervallen. Verder wordt het aandeelenbezit van den Staat tot een nominaal bedrag van bijna f 5 miljoen bij de liquidatie der beide oude vennootschappen afgeboekt. Bovendien neemt dan de Staat nog f 130 miljoen van de spoorwegschuld over en door de daaruit voortvloeiende schuldverlaging van de spoorwegen komt dit bedrag vrij voor extra afschrijving. Daarmee heeft dan de Staat een offer gebracht, dat ongeveer overeenkomt met de onvervulde verplichting tot bijbetaling van het bedrag van de overkapitalisatie ad f 229 miljoen. Aan de obligatiehouders en houders van schuldbekentnissen wordt het aanbod gedaan hunne vorderingen om te ruilen tegen 3 pCt. Staatsobligaties. Daarbij zal het nominaal bedrag van de in ruil aangeboden obligaties zoodanig worden verhoogd, dat de contante waarde der vorderingen zooveel mogelijk gelijk zal zijn. Aan de hand van uitvoerige en vrij gecompliceerde berekeningen heeft de

Regeering de omruilverhouding voor de verschillende soorten van obligaties vastgesteld.

Het bedoelde reorganisatievoorstel is in wezen eenvoudig en duidelijk. De Staat heeft de consequenties van de overeenkomst van 1890 aanvaard en heeft in deze reorganisatie geen offer, in den zin van een financieel verlies, van obligatiehouders willen vergen, in verband met de verstrekkende garantieverplichtingen, die de Staat in feite ook ten opzichte van de obligatiehouders in 1920 had aanvaard.

Toch draagt dit reorganisatievoorstel een eenigzins departementaal cachet. Het voorstel is niet verankerd aan de beurskoersen der spoorwegobligaties. Naar onze meening hadden de obligatiehouders volkomen tevreden moeten zijn met een regeling, waarbij de beurswaarde van het bezit, dat zij in ruil ontvingen, gelijk was aan de beurswaarde van het bezit, dat zij prijsgaven. In de publicatie „De Spoorwegtekorten”¹⁾ bepleitte ik een financieele reorganisatie, waarbij aan houders van spoorwegobligaties de gelegenheid zou worden geboden hunne obligaties om te ruilen tegen Staatsobligaties in een verhouding, die zou overeenkomen met de beurskoersen, die voor beide soorten van obligaties zou gelden vóór de publicatie van het reorganisatievoorstel. Daarbij had ik het oog op een omzetting in 4 pCt. obligaties van den Staat. De weg, die de Regeering koos, waarbij de hoofdsommen niet worden aangetast, is ongetwijfeld eleganter, maar heeft anderzijds het bezwaar, dat theoretische berekeningen nu eenmaal niet geschikt zijn om toekomstige beurskoersen te calculeeren. De gevolgen daarvan manifesteerden zich dan ook zeer duidelijk; op den dag van de publicatie van het wetsontwerp stegen de koersen der spoorwegobligaties over de geheele linie. Wij kunnen ons niet bevrijden van de gedachte, dat het voordeel, dat de gezamenlijke spoorwegobligatiehouders daardoor genoten, juist gelijk is aan het nadeel, dat de Staat heeft geleden door deze reorganisatie niet te verankeren aan de beurskoersen, die vóór de publicatie van het ontwerp golden. Dat de Staat er zich voor wilde hoeden obligatiehouders te benadeelen is rechtvaardig en juist en van deze Regeering was te dien aanzien ook niets anders te verwachten, maar dat nu bij de noodlijdende positie van het spoorwegbedrijf aan de obligatiehouders nog een voordeel in de schoot geworpen wordt, is toch wel een zeer merkwaardige consequentie van het zuiver theoretische en theoretisch zuivere standpunt, dat de Regeering in deze heeft aanvaard.

Zoowel voor den Staat als voor de spoorwegen zelf heeft deze reorganisatie verreichende consequenties. De spoorwegen zullen de vaste lasten zien verminderen met bijna f 11½ miljoen door vermindering van rente en door het wegvallen van den huur van de spoorwegen. De Rijksbegroting zal door deze vermindering van het tekort worden ontlast, maar daartegenover staat, dat het bedrag van f 4.4 miljoen wegvalt als bate, die de Staat in den vorm van huur genoot. Bovendien moet de Staat de rente en de aflossing van de overgenomen schuld ad f 130 miljoen dragen. In ieder geval wordt met deze reorganisatie een stap gedaan in de richting van zuivering van de balans en van de rekening van baten en lasten van de spoorwegen. Zij, die met de voorgeschiedenis van dit ontwerp niet bekend zijn, zullen wellicht meenen, dat de Staat door deze reorganisatie onverplicht steun verleent aan dit bedrijf; velen zullen waarschijnlijk de geheele transactie willen uitleggen als een ongerechtvaardigde bevoordeeling van dit bedrijf in den concurrentiestrijd. Zij, die deze meening hebben, zullen verstandig doen het rapport van de Commissie van Doorninck van 1925 eens te bestudeeren. Zij zullen dan begrijpen, dat deze geheele reorganisatie niet anders is dan een logische

¹⁾ De Spoorwegtekorten, een bedrijfseconomische analyse van het spoorwegbedrijf in Nederland, Nijgh & van Ditmar N.V., Rotterdam 1936.

consequentie van de overeenkomsten van 1890 en 1920. In de jaren, die sindsdien zijn verlopen, is de verplichting herhaaldelijk vastgesteld en erkend, thans wordt die verplichting nagekomen. Het spreekwoord zegt: Wie zijn schulden betaalt, verarmt niet. Als de Regeering thans in deze reorganisatie in feite een kwart milliard betaalt, is dat de betaling van de schuld, die feitelijk in 1890 reeds is aangegaan en die nooit werd afgelost.

A. M. GROOT.

EEN DIAGNOSE DER WERELDCONJUNCTUUR.

Belemmerende politieke invloeden.

Wanneer men van plan is, een analyse te maken van de economische wereldconjunctuur en haar vermoedelijke toekomstige ontwikkeling, dan schijnt deze taak thans moeilijker dan het vorig jaar, moeilijker zelfs dan enkele maanden geleden. In den loop van het jaar 1935 was bij geprononceerd tegenovergestelde ontwikkelingsrichting in verschillende groepen van landen de diagnose nog betrekkelijk eenvoudig. Men kon haar ongeveer tot de volgende formule terugbrengen: voortgaande economische verbetering in de landen van de waardevermindering en de actieve conjunctuurpolitiek, niet overwonnen stagnatie en ten deele voortgezette inkrimping in de goudlanden. Daar echter het kwantitatieve aandeel van de eerste groep landen aan het economisch volume der wereld en eveneens aan het goederenruilvolume van de wereld-economie aanmerkelijk grooter is dan dat van de tweede groep landen, resulteerde bij een kwantitatieve optelling van de diverse plus en minus in de verschillende landen een duidelijke toeneming zoowel van de wereldproductie als van den wereldhandel. De index der wereldproductie lag in het jaar 1935 meer dan 10 pCt. boven dien van het jaar dat voorafging. In het laatste kwartaal van 1935 was ook een stijging van 6.6 pCt. in den wereldhandel bereikt, waarvan echter 3.5 pCt. aan verhooging der goudprijzen viel toe te schrijven.

Bij een dergelijke diagnose scheen de therapie van de verdere behandeling der crisis in het bijzonder de economie in de devaluatielanden tamelijk eenvoudig. Indien het de devaluatielanden zooveel beter gaat dan de goudlanden, wat ligt dan meer voor de hand, dan dat de goudlanden de door de devaluatielanden gebruikte recepten eveneens in toepassing brengen? Dat zal niet alleen voor hen zelf voordelig zijn maar tevens voor de wereldhuishouding in haar geheel. Dan behoeften slechts deze haarden van deflatie en onzekerheid geëlimineerd te worden, opdat de wereldhuishouding eensgezind en met grootere kracht den weg van het herstel zou kunnen voortzetten.

Wat de *goudlanden* betreft waren weliswaar minderheden, maar toch toenemende minderheden aan den eenvoud van deze argumentatie onderhevig. Maar de meerderheden volgden evenals tevoren de leiders der officieele valuta- en economische politiek van hun landen, die de dingen toch als aanmerkelijk gecompliceerder beschouwden en bovendien tot het resultaat kwamen, dat voor hen de nadeelen van de waardevermindering der valuta de voordeelen aanmerkelijk overtroffen.

De goudlanden bleven zich voeden met de hoop, dat uit een ontmoeting van stijgende wereldmarktprijzen en een daling of althans het gelijkblijven van hun eigen prijzen de aanpassing zou kunnen voortvloeien, die hen in de gelegenheid zou stellen, zonder wijziging van hun valutapariteiten den evenwichtstoestand ten opzichte van de devaluatielanden te bereiken. In deze opvatting werden zij versterkt door de waarneming, dat de beweging der internationale groothandelsprijzen in het jaar 1935 eerst langzaam, daarna iets sneller naar boven was gericht. Tenslotte vond een soort stilzwijgende overeenstemming plaats op de basis, dat een waardevermindering der goudvaluta's, indien mogelijk, dan toch slechts in internationaal „geregelden vorm” diende te geschieden en

deze tactische weg werd ook nu en dan door een bepaalde samenwerking der circulatiebanken verdedigd.

De periode van dezen tusschentoestand, dien men als een soort feitelijken valuta-wapenstilstand kan aanduiden, hebben de goudlanden nu evenwel, ieder op zijn wijze, zich ten nutte trachten te maken. *Nederland*, doordat het den gunstigen invloed van de stijging der grondstoffenprijzen op zijn koloniale belangen in het kader van een strenge en zuinige uitgavenpolitiek als tegenwicht tegen de verzwakkingen van den deflationistischen verschrompelingscirkel zich ten nutte trachtte te maken. *Zwitserland*, doordat het na succesrijke afwijzing der in het crisisinitiatief belichaamde koopkrachtexperimenten den weg naar geleidelijke aanpassing trachtte te openen. *Frankrijk* tenslotte, doordat het na beëindiging van de bezuinigingsdecreten van Laval de nog ongebruikte potentieele credietreserves van zijn circulatiebank voor doeleinden van actieve conjunctuurpolitiek aanwendde.

Het experiment Flandin „achterom”.

Het Fransche experiment is van al deze aanpassingspogingen aan de zijde der goudlanden zonder twijfel niet alleen wat den omvang betreft het belangrijkste, maar ook uit een oogpunt van conjunctuureconomie het interessantste. Men kan er een gewijzigde, door het gewicht der omstandigheden in zekeren zin „achterom” geforceerde uitvoering van het experiment Flandin in zien. Hetgeen Flandin ongeveer een jaar geleden voor ogen heeft gestaan, was ongeveer het volgende geweest: Voortzetting der *deflatie* door evenwicht van de staatsbegroting, daarenboven tegelijkertijd aanwending van de in Frankrijk nog lang niet uitgeputte credietcapaciteit der circulatiebank met het doel een volumeconjunctuur te forceeren. Beide bewegingen zouden zoo in elkaar grijpen, dat de budgetaire deflatiepolitiek den prijsverhoogenden invloed van de credietcreatie zou paralyseeren, de volumeconjunctuur ondanks stabiel blijvende en zelfs nog gedaalde prijzen de winsten der ondernemingen opvoeren en het gemis aan evenwicht tusschen kosten en prijzen elimineeren. Flandin is over dit, zijn iets te theoretisch opgezette plan, gestruikeld; Laval beproefde de aanpassing door zuivere deflatie, maar de omstandigheden hebben in Frankrijk een situatie teweeggebracht, die van elk dezer beide plannen iets, maar toch streng genomen haar eigen wezen en haar eigen problematiek had.

Om terstond het resultaat te noemen: Frankrijk heeft zich uit den *verschrompelingscirkel* sedert ongeveer een half jaar *losgemaakt*. De productie is gestegen en had in Februari 1936 een stand van 99 bereikt tegen 93 in Februari 1935. In de ijzer- en staalindustrie (84 tegen 76), in de textielindustrie (71 tegen 62), in de auto- en in de bandenindustrie was de stijging nog grooter, alleen de activiteit in de bouwnijverheid is van 76 tot 69 gedaald. Ook de getallen van de werklozen liggen met ongeveer 20.000 of 4 pCt. beneden het niveau van het vorig jaar, hetgeen echter ten deele ook aan de verdere verwijdering van buitenlandse werkkrachten toegeschreven zal moeten worden. Maar — en dat was in den geest van het plan-Flandin in strijd met het programma — deze economische verkwikking is, ondanks de scherpe uitgavendeflatie van Laval, niet op de basis van de volumeconjunctuur, d.w.z. zonder prijsverhoging bereikt, maar de Fransche *groothandelsprijzen* zijn in den loop van deze ontwikkeling tamelijk sterk *gestegen*. Een bepaalde prijsverhoging, in het bijzonder een zodanige, die de kleinhandelsprijzen ternauwernood volgden, zou op zichzelf nog niet bedenkelijk zijn geweest. Misschien is juist zij het, die de grootste moeilijkheden in de economie heeft opgelost en het zakenleven een snelleren polsslag heeft gegeven. Maar de Fransche prijsverhoging, in het bijzonder van den herfst van 1935 af, is sterker geweest dan in de goudlanden en dat

moet als in strijd met het programma worden beschouwd in den zin van een politiek, die werkt in de richting van vermindering der waardevermindering en de aanpassing hierop baseert, dat de stijgende wereldmarktprijzen de Fransche prijzen tegemoet zouden komen. Een vergelijking der prijzen maakt de volgende statistiek mogelijk:

Groothandelsprijzen (1913 = 100).					
	Frankrijk	Engeland	Nederland	Zwitserland	U.S.A.
Maart 1935	335	86.9	60.8	86.4	113.6
Aug. 1935	330	88.4	61.0	91.4	115.3
Maart 1936	376	91.7	61.7	90.3	115.1

Frankrijk's open wonde.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de Fransche prijsstijging van meer dan 12 pCt. niet alleen veel grooter was dan in de overige goudlanden maar ook in de devaluatielanden. Ten deele heeft men hier te maken met invloeden van de steunpolitiek in den landbouw en de stijging van de koopkracht van den landbouw, die daarvan is uitgegaan (de tarweprijzen zijn met ongeveer 30 pCt., de wijnprijzen met ongeveer 20 pCt. gestegen sedert het vorig jaar).

In sterkeren omvang echter schijnt de politiek der credietexpansie, die weer in dienst stond van de compensatie der buitengewone staatsbegroting, dus voornamelijk van de financiering der bewapening, de prijsconjunctuur samen met de productieconjunctuur in beweging te hebben gebracht. Immers van April 1935 tot April 1936 zijn de door de Banque de France verdisconteerde credietpapieren — voornamelijk schatkistbons van den staat — met ongeveer 10 milliard tot ruim 14 milliard Fransche Francs gestegen, terwijl omgekeerd de goudvoorraad van de Bank met 18 milliard Fransche Francs is verminderd. Ook met deze inspanning van de circulatiebank, die absoluut beschouwd, in het bijzonder ten aanzien van de niet verhoogde bankbiljettencirculatie, zoomin valutatechnisch als wat de credietpolitiek een gevaarlijken graad heeft bereikt, is het niet gelukt, de behoeften van den staat zonder moeite te bevredigen, maar de schatkist moest tot leeningoperaties in het buitenland haar toevlucht nemen. Deze problematiek der staatsfinanciering is het dan ook, die de Fransche credietexpansiepolitiek en haar gevolg, de betrekkelijk snelle en sterke prijsstijging in het bijzonder na de verkiezingsoverwinning van het front populaire met zijn krachtige credietcreatietendenzen een moerassigen bodem geeft.

Dat in het raam van de conjunctuurprikkeling in Frankrijk sedert eenigen tijd de invoeren krachtig zijn gestegen, terwijl de uitvoer nog verder daalt, zou op zichzelf niet verontrustend behoeven te zijn. Dat zou slechts een tusschenstadium zijn, dat iedere aanvankelijk als binnenlandsche activeering optredende volumeconjunctuur moet passeeren en waarvan het effect op de deviezenpolitiek een land met zoo rijke goudreserves en buitenlandsche beleggingen zonder bezwaar gedurende een overgangsperiode op zich kon nemen. Hetgeen echter in Frankrijk de richting der ontwikkeling bedenkelijk laat schijnen, is de overspanning van de passief geworden handelsbalans door de voortdurende verdwijning der valuta-reserves uit vrees voor de veiligheid, die zich met de chronische financieringszwakte van den Staat in een toestand van wisselwerking bevindt. Prof. Gustav Cassel heeft dit gevaar onlangs geformuleerd met de woorden: De buitengewone militaire uitgaven dreigen iedere controle op de Fransche valuta onmogelijk te maken.

De volgende weken zullen reeds een beslissing brengen over de vraag, of Frankrijk den uitweg uit deze situatie zal vinden door een mechanische beheersching van zijn valuta in den vorm van een deviezencontrole of door een uitwijken in de richting van devaluatie. (De recente mededeelingen van Minister Auriol wijzen zelfs in de richting van inflatie.)

Het is deze Fransche ontwikkeling in de eerste plaats, die het geschetste beeld van de economische conjunctuursituatie van het jaar 1935 fundamenteel heeft veranderd en de diagnose van de richting, waarin de ontwikkeling gaat, zoozeer bemoeilijkt. *Oppervlakkig beschouwd* is het aspect van de economische omstandigheden in Frankrijk en in mindere mate ook in andere goudlanden gunstiger dan het vorig jaar. De voor de wereldhuishouding storende factoren van de nog overgebleven deflatiehaarden zijn niet meer zoo sterk merkbaar. De *tendenzen der productie- en prijsontwikkeling* zijn thans in beide kampen, dat van de devaluatie- en van de goudlanden, fundamenteel *gelijk geworden* en voor zoover tempoverschillen bestaan, worden zij niet meer zoozeer door de tegenstelling credietexpansie-deflatie, maar door de grondslagen en de mate van de credietexpansie bepaald.

Engeland's bedreigde vredesconjunctuur.

De problematiek der ontwikkeling wordt echter niet slechts van de Fransche zijde, maar eigenlijk van alie zijden af gevoed en den laatsten tijd op bijzonder markante wijze van de *Engelsche*. Daarvan levert het nieuwe budget van den kanselier van de schatkist Neville Chamberlain en nog meer het effect, dat het op de Engelsche openbare meening heeft gehad, een duidelijk bewijs. De Engelsche conjunctuur van de laatste jaren was een uitgesproken *conjunctuur van de burgerlijke economie* geweest. De Staat was met zijn eischen aan de kapitaalmarkt, ja zelfs van de belastingcapaciteit van het land op den achtergrond getreden, om voor het particuliere bouwbedrijf en de industrieën, die behoefte hadden aan reorganisatie, den weg om weer op gang te komen zooveel mogelijk vrij te maken. Het was geheel en al een vredesconjunctuur, waarop men zich in Engeland had geconcentreerd. En daar, waar men aan de draagkracht van de opleving van de binnenlandsche economie twijfel had gekoesterd en zijn grenzen had voelen naderen, was de verwachting ontstaan, dat de radius der conjunctuur van de zijde der wereldeconomie af de noodzakelijke verlenging moest en zou krijgen. *Daarom* heeft men de agitatie voor het elimineeren voor de nog achtergebleven deflatiehaarden gevoerd, daarom had men zich zoo sterk in de ideologie van de internationale pacificatie en ontwapening ingesponnen, omdat anders het Engelsche voorbeeld van het uitmonden der eigen binnenlandsche conjunctuur in den grooten stroom van vredige activeering van de wereldhuishouding niet kon opgaan.

Uit deze ideologie moet het dan ook worden begrepen, waarom de verscherping der spanning van de wereldpolitiek zoo zware schaduwen heeft geworpen op het conjuncturele superioriteitsgevoel van het Engelsche economische leven, waarom het gedeeltelijk terugnemen der eenige jaren geleden toegestane belastingreducties en de aankondiging, dat ondanks de voorgenomen belastingverhoogingen in de toekomst het sluiten van groote bewapeningsleeningen onvermijdelijk zal zijn, de wortels van het Engelsche conjunctuurbesef zoo gevoelig hebben geraakt. Men ziet dat hier verscheidene der bronnen, die men in Engeland terecht aan de conjunctuursuccessen toeschrijft, weer worden dichtgemaakt. Men voorspelt, dat dit in de toekomst nog meer het geval zal zijn. Want de belastingpolitiek bedreigt de rentabiliteitstoename der ondernemingen en de toekomstige groote leeningen bedreigen de politiek van het goedkoop geld, waarvan de lange adem toch reeds van vele zijden werd betwijfeld.

In plaats van wereldconjunctuur nationale bewapeningsconjuncturen?

Het kan zijn, dat de wereldeconomie niettemin een tijdperk van stijgende conjunctuur, groeiende nationale productie tegemoet gaat. Maar de basis van deze activeering, voor welke zich vele voortekenen aankondigen, zal *niet de gezonde ontwikkeling* der vre-

desindustrieën, de betere bevrediging van de burgerlijke consumptiebehoeften zijn, maar de steeds meer landen aangrijpende en overal groeiende *voortbrenging voor bewapeningsdoeleinden*, die de massaconsumptie beperkt en het kapitaal leidt naar investeringen, waarvan de kapitaalproductiviteit gelijk nul is. Het gevaar, dat dergelijke beleggingen, verre van nieuw kapitaal te vormen, opnieuw in een proces van radicale kapitaalvernietiging kunnen geraken, is de wereld zich zeer goed bewust.

De angst voor een dergelijken gang van zaken grijpt daarom ook landen en werelddeelen aan, die vastbesloten schijnen, in een toekomstigen oorlog neutraal te blijven en welke weer het vooruitzicht hebben, uit oorlogsleveranties voordeelen te behalen. In de *Vereenigde Staten*, die van de groote oorlogsleveringen gedurende den wereldoorlog niet in ieder opzicht nut hebben gehad, heeft de stijgende beweging ter beurze onlangs een scherpen terugslag ondervonden, ofschoon de economie nog steeds met het hoogst bereikbare toerental werkt en de berichten uit bijna alle industrieën onveranderd gunstig luiden. Want hoewel de verwarring in de problematieke complexen der Europeesche huishouding tot op zekere hoogte vermeden kon worden, belooft de „splendid isolation” met een acute verscherping van den belastingdruk en de vooruitzichten van nieuwe New deal experimenten na een verkiezingssucces van Roosevelt op den duur ook geen ongestoorde „prosperity” voor Amerika. Ook hier verlangt de binnenlandsche conjunctuur binnen korten of langen tijd internationale fundeering. Zoo gaat de economische wereld, waarin, na een crisis van zes jaren de meeste, in ieder geval de ernstigste restanten van de crisis in *zuiver economisch* opzicht geliquideerd zijn, een toekomst tegemoet, die weer eens door de *politiek* zal worden beheerscht.

H. BUYS.

HET ONTWERP VOOR EEN NIEUWE GRONDWET VAN DE U.S.S.R.

De eerste Russische grondwet werd in 1918 vastgesteld voor het stuk des lands, dat men Groot-Rusland noemt. Zij bevatte een verklaring van „rechten van het arbeidende en geëxploiteerde volk”, waarin het toenmalige Bolsjewistisch streven een staatsrechtelijke formuleering verkreeg. Toen na den burgeroorlog het land zich consolideerde en de niet-afgevalen gebiedsdeelen weder vereeniging wenschten, ontstond op den juridisch volkenrechtelijken grondslag van een overeenkomst van vrije staten de nieuwe Russische Bondsstaat, bekend als de USSR, die ondanks de erkenning van vrije uittreding der samenstellende landen als een echte Bondsstaat bedoeld en georganiseerd werd.

Thans acht men de consolidatie van de sedert 1927 met volle kracht aangevangen strijd voor het socialisme zoover gevorderd, dat men een geheel nieuwe grondwet voor den Bond noodig oordeelt.

Zij werd ontworpen door een in 1935 benoemde grondwetscommissie, waarvan Stalin de voorzitter was. Het presidium van het Centraal uitvoerend comité besloot op 11 Juni jl. het ontwerp goed te keuren en te publiceeren, opdat „gansch het volk” het zou kunnen beoordeelen. Tegelijk werd het algemeen Bondscongres bijeengeroepen tegen 25 November van dit jaar om over het ontwerp te beslissen.

Het ontwerp is gepubliceerd in de couranten, die op 12 Juni verschenen, en wordt sedert in de pers druk besproken met zware klemtonen op zijn „democratisch” karakter. Volgens een mededeeling in de *Economitsjeskaja Zjizn* van 14 Juli zou Stalin zelf de hand in de redactie hebben gehad.

De constructie van het ontwerp vertoont een merkwaardige synthese van logische staatsorganisatie, voldoening aan de klassieke eischen van wat een grondwet zool kan inhouden, verbonden met een veel verdere specialiseering ten aanzien van het economische

en sociale leven dan de staatsrechts-dogmatiek in een grondwet toelaatbaar acht. Wat dit laatste betreft vindt men er de vastlegging van de aan zuiver communisme vreemde beginselen als arbeidsloon naar prestatie, de erkenning van de coöperatie als belangrijk economisch element naast de staatsexploitatie en, evenals in de bestaande grondwet, de erkenning van de noodzakelijkheid van een geldstelsel en een credietstelsel. Dit ontwerp wil blijkbaar dat, wat men in Rusland den „overgangstoestand” naar het nog in verre toekomst gedachte echte communisme pleegt te noemen, voorloopig consolideeren.

Het eerste artikel verklaart de USSR tot een socialistischen Staat van arbeiders en boeren en wijst daarmee implicite voorloopig den term „communisme” af. Het tweede artikel noemt als den *staatkundigen* grondslag van de USSR de „Raden van afgevaardigden van de arbeidenden” en vermeldt daarbij, dat die sterk geworden zijn als resultaat van de omverwerping van de macht van de Landheeren en kapitalisten en van den triomf van de dictatuur van het proletariaat. Hier wordt dus ondanks de democratische allure volle eerbied betuigd aan de dictatuur, welk woord in de geldende grondwet der Unie niet voorkomt. Het derde artikel constateert, wat men de georganiseerde volkssoevereiniteit zou kunnen noemen. Het bepaalt nl., dat alle macht behoort aan de „arbeidenden” van de stad en het dorp in de persoon van de „Raden” van vertegenwoordigers der „arbeidenden”.

Dan volgt in artikel 4 tot 12 het sociaal economische element. Als tegenhanger van artikel 2, dat den *staatkundigen* grondslag van de USSR aanwijst, bepaalt artikel 4, dat de *economische* grondslag wordt gevormd door het socialistische stelsel der volkshuishouding en den socialistischen eigendom van de werktuigen en middelen der productie. De socialistische eigendom in de USSR heeft, zoo zegt artikel 5, twee vormen nl., die van staatseigendom of die van coöperatieven resp. Kolchoz-eigendom. Als staatseigendom, „volksvermogen”, worden genoemd: het land, al wat onder de aarde is, water, bosschen, fabrieken, schachten, ertsmijnen, het verkeer per spoorweg, te water en in de lucht, de banken, de telegraaf, telefoon en radio, de groote staatslandbouwondernemingen, de huizen in de steden en in nijverheidscentra. Daartegenover worden als socialistische eigendom van de Kolchozen en de coöperaties aangewezen hun ondernemingen met de levende en doode inventaris en al hetgeen daarin geproduceerd wordt, evenals de gebouwen, die zij oprichten. Tegelijk wordt een persoonlijk eigendom erkend van ieder boerenhof, die lid is van de Kolchoz, op een stukje moestuin, op een woonhuis, op vee, gevogelte en een kleine agrarische inventaris overeenkomstig het reglement van de Kolchoz. Hierdoor krijgt dus het nieuwe Kolchoz-reglement een rechtstreeksche sanctie van het ontwerp, dat trouwens in de hier besproken artikelen belangrijke zinsdeelen van het reglement tot de zijne maakt. Tevens treft het, dat de grondwet niet dien intensen agrarischen gemeenschapsvorm erkent, welken men in de eerste felle vleug van de Kolchozbeweging als ideaal beschouwde, nl. de z.g. Kommune. Het land, dat de Kolchoz bezit, wordt haar in „eeuwig” gebruik toegewezen. Van belang is, dat een afzonderlijk artikel naast het stelsel van Kolchozen en van staatslandbouw, die het als heerschende vormen van de volkshuishouding aanduidt, ook uitdrukkelijk toelaat de „kleine particuliere huishouding van één-per-soons boerenbedrijven en van huiswerkers, mits ge„grond op persoonlijke arbeid en zonder gebruik van „vreemden arbeid”. Het persoonlijk eigendomsrecht van de burgers op hun inkomsten en besparingen uit arbeid moet door de wet worden beschermd, evenals het hierboven genoemde eigendom op een woonhuisje en moestuin en als de eigendom van voorwerpen van persoonlijk gebruik en gemak. Het planstelsel zal

thans erkenning vinden in de grondwet door de formule, dat „het economische leven bepaald wordt en geleid wordt door het staats-volkshuishoudelijk plan „in het belang van de vermeerdering van den maatschappelijken eigendom, van de onophoudelijke verheffing van het materiele en culturele peil van de arbeidenden, van de versterking van de onafhankelijkheid van de USSR en van de versterking van haar verdedigingsvermogen.”

Artikel 10 wijst het communistische beginsel van belooning naar behoefte af door te verklaren, dat in de USSR voor ieder tot arbeid geschikten burger arbeid een plicht is naar het beginsel: „Wie niet werkt, die zal niet eten”, terwijl als beginsel, dat het socialisme verwerkelijkt, genoemd wordt „Ieder werkt naar zijn vermogen, ieder ontvangt naar zijn arbeid”.

Aan deze beginselen van hoofdstuk I sluiten zich aan wat in hoofdstuk 10 genoemd wordt „grondrechten en grondplichten der burgers”. Hier wordt als eerste recht vermeld het recht van arbeid met betaling in overeenstemming met de hoeveelheid en de hoedanigheid van dien arbeid, waarin de staatsrechtelijke sanctie ook van het veel voorkomende stukloon ligt. Ook een grondrecht op ontspanning wordt genoemd naast een zeven-urigen arbeidsdag voor de groote meerderheid der arbeiders en een recht op jaarlijksche verloven met behoud van loon en een verblijf in sanatoria, ontspanningshuizen en clubs. Een uitvoerig systeem van sociale verzekering bij ziekte, invaliditeit en ouderdom, medische hulp, met een „breed net” van badplaatsen wordt evenzeer erkend. Artikel 121 legt vast een recht op kosteloos onderwijs, zelfs op hooger onderwijs en op technisch- en landbouwonderwijs, met een stelsel van staatsbeurzen. Artikel 122 spreekt de volkomen gelijkheid van alle vrouwen en mannen uit o.a. ook ten opzichte van het arbeidsloon en artikel 123 noemt de gelijkheid van alle burgers onafhankelijk van nationaliteit en ras een onverbreekelijke wet en zelfs verbiedt dit artikel elke prediking van voortreffelijkheid van ras of nationaliteit of verkondiging van haat en verwaarloozing.

Eenigermate innerlijk tegenstrijdig is de bepaling, die terwille van „de vrijheid van geweten der burgers” de scheiding van Staat en kerk en van school en kerk uitspreekt en tegelijk de vrijheid van godsdienst-oefening erkent, maar tevens ook de vrijheid van anti-religieuze propaganda, doch niet een vrijheid van religieuze propaganda. Trouwens met dit artikel van de grondrechten beginnen eenige bepalingen, waar allerlei vrijheden worden uitgesproken, terwijl het zonder twijfel niet de bedoeling is, dat deze vrijheden ook zullen mogen worden gebruikt (bijv. door Trotski!) om andere beginselen te verkondigen dan aan de communistische partij welgevalig zijn: zoo de vrijheid van het woord, de vrijheid van drukpers, de vrijheid van vergadering en de vrijheid van optochten en demonstraties. Deze vrijheden worden trouwens alleen erkend „in overeenstemming met de belangen van de arbeidenden en met het doel van versterking van de socialistische structuur”.

Curieus is artikel 126 betreffende het recht van allerlei vereenigingen. Dit wordt erkend, maar beperkt tot vakbonden, coöperatieve vereenigingen, jeugdorganisaties, sport- en militaire-organisaties, culturele, technische en wetenschappelijke vereenigingen, „maar”, zegt het desbetreffende artikel: „de meest actieve en bewuste burgers uit de rijen van de arbeidersklasse en andere lagen van de arbeiders, den vereenigen zich in de communistische partijen „van de USSR, die de voorhoede is van de arbeiders, den in hun strijd voor versterking en ontwikkeling „van de socialistische structuur en die de leidende „kern is van alle organisatie van arbeidenden, zoo „wel maatschappelijke als staatsorganisaties.” Het is niet moeilijk te voorspellen, hoe in verband met dit

artikel de vrijheden der burgers zullen worden geïnterpreteerd. Hier wordt ook voor het eerst de Communistische partij in de Russische grondwet genoemd, wat tot dusver niet het geval was.

Een soort van „Habeas Corpus” is de bepaling, die de onschendbaarheid van den persoon uitspreekt en een verbod om iemand te arresteeren anders dan krachtens uitspraak van den rechter of met de sanctie van den procureur. In dit laatste ligt de mogelijkheid voor een verder leven van de GEPEOE-methode. De onaantastbaarheid van de woning en het briefgeheim bepaalt een ander artikel. Artikel 129 erkent een asylrecht voor buitenlandsche burgers, die vervolgd worden „wegens verdediging van de belangen van de arbeidenden of wegens wetenschappelijken arbeid of wegens arbeid tot bevrijding van nationaliteiten.” Vier artikelen bevatten burgerplichten; in de eerste plaats die om de wetten te gehoorzamen, om sociale plichten goed te vervullen, verder om den socialistischen eigendom te verdedigen, die „een heilige en onaantastbare¹⁾ grondslag is van de „Sovjet-structuur en een bron is van den rijkdom en „de macht van het Vaderland en van het welvarende „en culturele leven van alle arbeidenden.” De krijgsdienst wordt als een eereplicht van de burgers der USSR aangewezen en de verdediging van het Vaderland wordt een heilige plicht genoemd van ieder burger. Met alle „strengheid van de wet als de allerzwaarste misdaad” wordt gestraft de schending van den eed, het overloopen naar den vijand, het benadeelen van de oorlogskracht van den Staat, en spionage ten bate van een vreemden Staat.

Misschien is uit een oogpunt van de tegenwoordige ontwikkeling van de nationale verhoudingen en voor een inzicht in de ontwikkeling van het bolsjewisme het opnemen van den term „Vaderland” wel een van de allerbelangrijkste verschijnselen van het ontwerp.

En thans de staatsorganisatie.

Eerst worden de verschillende republieken vermeld, waaruit de Unie is samengesteld, en hier is de bepaling van vrije uittreding uit de Unie voor elke Republiek gehandhaafd. Evenals in de grondwetten van andere Bondsstaten vindt men opsomming van de onderwerpen, die tot de taak van het centraal bondsgezag behooren. In dit opzicht is er weinig verandering met vroeger, het planstelsel vindt nu ook erkenning, de leiding van het geld- en crediet-systeem blijft zeer uitdrukkelijk een zaak van den Bond. Evenals thans wordt de buitenlandsche handel tot bondstaak verklaard, maar nu met de in overeenstemming met den bestaanden toestand opgenomen bijvoeging, dat zij geschiedt „op den grondslag van het staatsmonopolie”. De verschillende onderdeelen met nationale zelfstandigheid worden veel meer gedifferentieerd dan vroeger.

In het hoofdstuk over de organisatie van het hoogste staatsgezag wordt een belangrijke verandering aangewezen. Het hoogste orgaan van de staatsmacht zal niet meer zijn het Radencongres, maar is nu de „Hooge Raad der USSR”. Deze is uitsluitend met de wetgevende macht belast. Zij zal zijn samengesteld uit twee Kamers: de Bondsraad en de Nationaliteiten-raad. Volgens de bestaande organisatie is er naast het Radencongres het daardoor gekozen Centraal uitvoerend comité van pl.m. 500 leden, dat bestaat uit een „bondsraad” en een kleinen nationaliteiten-raad. Dit centraal uitvoerend comité zal volgens de nieuwe grondwet vervallen. Daartegenover zal de nieuwe Bondsraad een veel kleiner aantal leden hebben dan het vroegere Radencongres, dat er ongeveer 2000 telde. Immers de Bondsraad zal worden gekozen op den grondslag van één vertegenwoordiger op

¹⁾ Dit zijn de woorden in artikel 17 der Fransche verklaring van de rechten van den mensch en den burger (1791), gebezigd voor den particulieren eigendom: „inviolable et sacré”.

300.000 inwoners, hetgeen, bij een bevolking van ongeveer 170 miljoen, neerkomt op circa 560 leden. Een zeer belangrijke verandering is, dat deze Bondsraad zal worden gekozen door directe verkiezingen en dat daarbij, anders dan thans, geen onderscheid wordt gemaakt tusschen platteland en steden; immers thans is de constructie van het kiesrecht zoo, dat het Radencongres wordt gekozen door de radencongressen der republieken of autonome gebiedsdeelen en dat elk vertegenwoordiger van de steden in het bondsradencongres veel minder inwoners vertegenwoordigt dan elk vertegenwoordiger van het platteland. Van belang is ook, dat de Hooge Raad zal worden gekozen voor vier jaar, dat deze ten minste twee keer per jaar moet bijeenkomen en niet zooals het Radencongres eenmaal in de twee jaar. De Hooge Raad verkiesst in een gemeenschappelijke bijeenkomst van de beide Kamers het Hooge-Raadpresidium, dat moet bestaan uit den voorzitter van den Hoogen Raad, vier plaatsvervangende voorzitters, een secretaris en 31 leden. Dit presidium is het hoogste uitvoerende orgaan en heeft toezicht op de Raden der volkscommissarissen van den Bond en van de Republieken. Heel interessant is, dat in de omschrijving van zijn taak nu ineens de oude tsaristische term „Oekaz” terugkeert; er wordt n.l. gezegd, dat tot de taak van het presidium o.m. behoort de uitlegging van de geldende wetten, waarvoor dienovereenkomstige „Oekazen” worden uitgegeven. Het woord scheen na de revolutie taboe; het werd nooit meer gebruikt. Volgens een commentaar van Boecharin in de Izvestia van 15 Juni jl. hangt zijn wederinvoering samen met de behoefte aan scherpere onderscheiding van termen en competenties in het nieuwe staatsrecht; nu gaat men differentieeren: wetten, oekazen, besluiten, enz.

Het presidium is ook bevoegd om een *referendum* te houden op eigen initiatief of op verlangen van een der Republieken.

De verkiezingen voor den Hoogen Bondsraad en voor Raden van allerlei andere soort zullen moeten geschieden volgens algemeen gelijk en rechtstreeksch stemrecht bij geheime stemming. Dit laatste is iets nieuws, want vroeger beschouwde men deze als een „burgerlijk vooroordeel” en een onwaarschijnlijke democratie. Kiezers zijn alle burgers, die achttien jaar zijn, met uitzondering van minderjarigen en door rechterlijke uitspraak van het kiesrecht uitgesloten; de in de tegenwoordige constitutie nog voorkomende uitsluitingen van kooplieden, personen, die arbeiders in dienst hebben om winst te maken, van gewezen gendarmen, van priesters, enz. vervalt dus. Het rechtstreeksche van de verkiezingen en het geheime van de keuze worden in een afzonderlijk artikel nog eens uitdrukkelijk vastgelegd. Het recht om kandidaten te stellen wordt georganiseerd en toegekend: aan communistische partij-organisaties, aan vakbonden, aan coöperaties, aan organisaties van de jeugd en aan cultureele vereenigingen. De kiezers kunnen hun afgevaardigden ten alle tijde afzetten, volgens door de wet te stellen regelen (dit is dus het recht van recall).

Naast den Hoogen Raad en zijn presidium is het hoogste orgaan der regeering allereerst de Raad van volkscommissarissen, die thans uitdrukkelijk verantwoordelijk wordt gesteld aan den Hoogen Bondsraad en aan hem rekenplichtig verklaard wordt. Hij heeft het recht om verordeningen vast te stellen en besluiten. De volkscommissarissen worden gekozen door den Hoogen Bondsraad (thans nog door het centraal uitvoerend comité). In den Raad van volkscommissarissen heeft o.a. ook zitting de voorzitter van de staatsplannecommissie. De leden van den Hoogen Bondsraad hebben het recht van interpellatie van de regeering of van een volkscommissaris afzonderlijk en deze is verplicht binnen drie dagen mondeling of schriftelijk te antwoorden, althans tijdens de zitting.

Een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de rechterlijke organisatie en aan het O.M.; hierin vindt

men uitgesproken, dat de rechters onafhankelijk zijn en „slechts aan de wet onderworpen”.

De tegenwoordige grondwet bevatte vroeger een afzonderlijk hoofdstuk over de GEPEOE, dat reeds in Februari 1935 vervallen is, doordat de GEPEOE toen haar naam verloor en anders georganiseerd werd. In het nieuwe ontwerp is er ook niets meer van te vinden. Het zou te naïef zijn om te meenen, dat de door den vroegeren naam gedekte staatsfunctie thans is opgeheven.

Het ontwerp geeft verder nog bepalingen betreffende de hoofdlijnen van de organisatie van de Republieken, van de autonome gebieden en van provinciën, steden en dorpen. De organisatie van deze alle komt mutatis mutandis met die van den Bond overeen. Aan het wapen, de beschrijving van de vlag en de aanwijzing van Moskou als hoofdstad is het voorlaatste hoofdstuk gewijd en het slothoofdstuk bepaalt, ten spijt van theoriën over de wenschelijkheid van een „flexible constitution”, dat de grondwet slechts gewijzigd kan worden door een meerderheid van ten minste twee derden der stemmen in elk der Kamers. Is Nederland als voorbeeld genomen?

Men moet bij de beoordeeling van den invloed, dien de nieuwe Grondwet zal kunnen hebben, wel in het oog houden, dat de bepalingen van economischen en socialen aard niet meer als beloften bedoeld zijn, maar dat zij het op elk gebied reeds in belangrijke mate bereikte weergeven met de bedoeling, dat dit nog verder zal worden doorgezet. Van uitsluitend normatieve strekking — d.w.z. aangevende wat er nog niet is, maar nog moet komen, — zijn de artikelen betreffende de nieuwe hoogste staatsorganen en het kiesrecht, benevens de aanwijzing van eenige nieuwe zelfstandige republieken.

Een afzonderlijk woord mag nog worden gewijd aan de beteekenis van het woord „democratie” in het Sowjet-spraakgebruik. Laat ons, ter voorkoming van verwarring, vasthouden aan de kernbeteekenis, die het woord bij ons heeft: een vorm van overheidsorganisatie, waarbij elk burger boven zekeren leeftijd (die niet geestesgestoord en niet strafrechtelijk uitgesloten is) door een uitdrukkelijke wilsverklaring invloed kan oefenen op de samenstelling van de overheid en op haar arbeid, nadat hij in de gelegenheid is gesteld zijn oordeel in vrijheid te vormen en ter overreding van anderen bekend te maken. „Democratie” omvat dus gradaties, met vrijheid van drukpers, vereeniging en vergadering en volkskeuze van belangrijke overheidsorganen als essentieel minimum.

Nu moet men in aanmerking nemen, dat de term democratie op zichzelf in Sowjet-Rusland nimmer dien haat heeft ontmoet, dien men in den regel daartegen bij Fascisme en Nationaal-Socialisme koestert, al vindt men ook hier nu en dan verklaringen, dat het Fascisme of het Nationaal-Socialisme de „ware” democratie vertegenwoordigen. De afkeer richtte zich in Rusland tegen de democratie op „kapitalistischen” grondslag of tegen de „burgerlijke democratie”. Men hoopte de „ware” democratie te vestigen in de toekomst na verwezenlijking van het communistisch programma in uitwendige structuur en in de mentaliteit der menschen. Daarnevens ging men het woord gebruiken in de verbinding van „Sowjet-democratie” ter aanduiding van allerlei vormen van contact tusschen overheid en burgerij onder het bestaande stelsel van dictatuur, hoewel dictatuur en democratie natuurlijk onderling volmaakt tegenstrijdig zijn. In 1929 is zelfs een boek gepubliceerd onder den titel „Sowjet-democratie”, met uiteenzetting van een heele reeks van zulke vormen en met aanhaling van twaalf citaten uit Lenin's werk over deze democratie. Ook in het programma der communistische partij van 1919 wordt in allerlei termen over sowjet-democratie in heden en toekomst gesproken. Het partijprogramma zelf bepaalt, zoowel in zijn nieuwe redactie van 1934 als in zijn oude redactie, dat „het leidend beginsel van

„de organisatorische structuur der partij is het de „democratisch centralisme”. De redactie van 1934 voegt hieraan toe, dat dit beteekent: „verkiezbaarheid van „alle leidende organen, periodieke rekenschap van de „partij-organen aan de partij-organisaties, scherpe „partijtucht en ondergeschiktheid van de minderheid „aan de meerderheid, onvoorwaardelijke verbindend- „heid van de beslissingen van de hoogere organen „voor de lagere en voor alle partijleden.”

Het is duidelijk, dat het in een land, waar men aan zulk een terminologie gewoon is, niet als onoprecht- heid moet worden beschouwd, wanneer een grondwets- wijziging als hierboven is uiteengezet, die nog begint met een hulde aan de dictatuur, in een luide poly- fonie van persbeschouwingen wordt aangekondigd als een van democratische strekking. En het is misschien zelfs mogelijk, dat men nu een volkomen zuivere proef met geheim stemrecht en vrije discussies kan wagen, nadat men in de laatste jaren allen, die de tegenwoordige partij- en regeeringspolitiek niet wel gezind zijn, heeft verbannen, gedood, van vrijheid be- roofd of met schrik vervuld heeft, terwijl geen andere staatkundige vereenigingen worden toegelaten dan de communistische partij en terwijl de drukpers enz. door interpretatie aan dezelfde beperkingen zal blijven gebonden als er thans zijn. Wanneer men ech- ter als kenmerk van de democratie neemt wat hier- boven als het juiste is aangegeven, dan moet men erkennen, dat er geen democratie kan zijn in een door zeer ondemocratische maatregelen in een zekere mate van eenheid van oordeel gebrachte en gehouden samenleving, waar het dictatuur-beginsel door de grondwet als triomfeerend wordt begroet.

Mr. J. J. BOASSON.

PAARDENMIDDELEN EN KLEINE CORRECTIES.

Er schijnt in het kamp der voorstanders van een actieve geldpolitiek ter versnelling van het econo- misch herstel een zekere mate van pessimisme te heerschen, welke vooral daaraan toegeschreven moet worden, dat zij de actieve geldpolitiek niet kunnen denken zonder devaluatie.

Eenige jaren geleden was dat dan ook zoo; het prijsniveau was snel en hevig gedaald en de deflatie, welke toen noodig geweest zou zijn om rentabiliteit te waarborgen, had een zeer omvangrijke moeten zijn. Het is bewezen, dat een dergelijke politiek inderdaad den toestand verbeterd zou hebben, doch de Neder- landsche pers, voor zooverre zij tegen devaluatie is, is er in geslaagd, door een onjuiste berichtgeving, waarvan vele interessante staaltjes te geven zouden zijn, het publiek een zoodanige vrees voor het genees- middel in te boezemen, dat de meerderheid vrij dui- delijk te kennen gegeven heeft, de voorkeur te geven aan het systeem van bidden en afwachten.

Onder dat systeem heeft ons volk jaren lang bitter geleden; veel te lang heeft het aanpassingsproces ge- duurd en men heeft de zaak laten „uitzielen” en nu eindelijk, jaren nadat dat in andere landen het geval geweest is, geeft ook ons land teekenen van, zij het dan ook partiele, opleving. De beurskoersen toonen, dat de opleving in het buitenland niet zonder effect gebleven is, zoodat wij ten slotte van de maatregelen van anderen (die ons ook veel schade deden, omdat wij er niet aan meededen) eenig voordeel verkregen hebben. De opleving, voor zoover van eenige betee- kenis, is nog maar partieel, doch, gelijk ik reeds einde 1934 schreef, jaren van verbetering van tech- niek en organisatie, zoowel als van loonsdaling moe- ten veel verlichting gebracht hebben.

Vele voorstanders der actieve geldpolitiek begaan nu de fout, nog te redeneeren, alsof er sedert 1931 niets veranderd was. Dat is natuurlijk onjuist: het aanpassingsproces, dat weliswaar beter langs anderen weg had kunnen plaats grijpen, doch natuurlijk ook langs den moeilijken, langzamen en pijnlijken weg der deflatie tot stand kon komen, is nu zonder twijfel

een heel eind gevorderd. Het toegepaste middel moge een paardenmiddel zijn, dit is geen reden om de ge- volgen er van, zoover zij gunstig zijn, niet te consta- teeren en zich er niet over te verheugen.

Er is nog een achterstand, en zij moet, blijkens verschillende indices, nog aanzienlijk zijn; doch zij is lang niet zoo groot als zij eenige jaren geleden was. Dientengevolge is het een open vraag geworden, of het nog wel noodig is te devalueeren, om een *kleine* prijsstijging te kunnen financieren.

Sommige voorstanders der actieve geldpolitiek zijn zoo wanhopig geworden, dat zij nu een ander paarden- middel aanprijzen, of zonder aanprijzing willen toe- passen. Het is de methode-Blum: begin alvast maar met het financieren van publieke werken of andere zaken, verhoog de loonen, anticipeer op alle mogelijke wijze een inflatie, zóó, dat zij onontkoombaar wordt. Dan zal de munt op den duur vanzelf vallen, en het euvel der inflatie langs dezen weg compenseeren.

Ik beschouw dezen gedachtengang als een zeer groot gevaar. In de eerste plaats beteekent dat een nieuwe crisis, al is het mogelijk, dat deze van voorbij- gaanden aard is. In de tweede plaats kan men op deze wijze niet bepalen, hoeveel een munt valt, want men zet krachten in werking, die moeilijk te controleeren zijn. Misschien is ook dit niet zoo erg, omdat men op het critieke moment toch met een vast percentage zou devalueeren. Doch het ernstigste gevaar tegen deze methode is, dat het vrij lang kan duren, voordat de munt valt, en in die periode wordt de uitvoerin- dustrie gehandicapt door het, nog aan het goud vast- zittend, stijgend prijsniveau, hetgeen een ruïneering beteekent van het laatste beetje export, dat er nog is. Staatslieden en helaas ook vele economen voelen zich tot paardenmiddelen aangetrokken, en zulks omdat zij in den regel weinig inzicht hebben in het quantita- tief effect van bepaalde handelingen. Zelfs de beste economen kunnen thans, voornamelijk door gebrek aan materiaal, doch ook door andere oorzaken, nog niet precies berekenen hoe groot het quantitatief effect van een maatregel zal zijn. Desniettemin kan men op vele gebieden reeds vrij aardige schattingen maken, die de politieke discussie een reële basis kunnen geven, welke zij maar al te vaak mist.

En nu is de vraag: is bij den tegenwoordigen toe- stand van zaken de devaluatie nog noodig, althans in den omvang, waarin zij in den regel voorgestaan wordt? Ik meen dit te moeten betwijfelen; ik acht een geringe devaluatie nog altijd wenschelijk, doch het is geen *conditio sine qua non* meer.

Bezien wij de ontwikkeling van de prijsniveaux in de verschillende landen, dan blijkt, dat het prijs- niveau in de niet-goudlanden de laatste jaren lang- zaam gestegen is (in Duitsland ook). Het is onge- veer tot 108 pCt. van de laagst bereikte waarde opge- loopen, hoewel dit in de verschillende landen wat uiteenloopt en de stijging in de Vereenigde Staten grooter is. Sommigen noemen dit inflatie, en zij ver- geten, dat bij het tegenwoordig heerschende stelsel een hoogconjunctuur in den regel met een stijgend prijsniveau samengaat.

Dat beteekent dus, dat ook hier te lande het prijs- niveau met eenige procenten mag stijgen, zonder dat er gevaar voor de munt is. De leek, de politicus en vele economen zullen nu zeggen, dat dat niet genoeg is, doch de zakenman weet, dat op bepaalde momenten een stijging der omzetten met eenige procenten een onevenredigen invloed op zijn winstcijfer heeft. „The last five percent are the velvet,” zeide mij eens een Amerikaansch zakenman; de theoretische econoom zal hierin aanleiding kunnen vinden tot het werken met marginale eenheden, wetten van toenemende op- brengst, vaste kosten, enz., doch wij zullen hier dit feit maar als gegeven aannemen, zonder precies uit te pluizen, hoe dit komt, ook al is het bewijs makkelijk te leveren.

Bovendien kan men er mede rekenen, dat het

prijsniveau in het buitenland, voor zoover het de crisis reeds ontsnapt is, nog verder zal stijgen, zoodat het alleszins redelijk schijnt, aan te nemen, dat de Regeering een weinig stimuleerend zal kunnen optreden. Er moeten vele bedrijven zijn, die op de grens der winstmogelijkheid zijn en eveneens zeer vele, die door een kleine assistentie weer tot een *behoorlijke* winst zouden kunnen komen.

Waar het echter een paar jaar geleden er om ging er voor te zorgen, dat men niet begon met de nieuwe politiek, voordat men de waarborgen had, dat er niet *te weinig* geld ingespoten werd (immers toen ging het er om, de *prijzdaling* tot staan te brengen), zoo men *deze methode* thans volgt, zal men er voor moeten zorgen, dat er niet *te veel* geld wordt ingespoten. Het moet een zeer geleidelijk proces zijn; uitvoering van het plan van de arbeid zonder wijziging der cijfers moet thans worden afgeraden.

En in het licht van deze waarheid wordt zelfs het zoozeer gesmade werkfonds een belangrijk, hoewel nog niet geheel voldoende, instrument. Wacht men nog een jaar, dan zal het waarschijnlijk voldoende zijn; doch dan zijn er intusschen weer vele bedrijven gesneuveld en zal veel ellende geleden zijn, die te vermijden is.

Om duidelijk te maken, hoeveel men *thans* (nu er vrij veel aangepast is) kan doen met een klein bedrag, is de volgende berekening noodig. Het totaal bedrag aan bankbiljetten, zilverbons en zilvergeld zal ongeveer 948 miljoen bedragen.¹⁾ De deposito's van zes groote banken bedragen ongeveer 200 miljoen, doch aan dat cijfer heeft men weinig, aangezien in dit bedrag ook tijddeposito's aanwezig zijn, en wellicht anderszijds onmiddellijk opvraagbare deposito's onder andere posten zijn ondergebracht.

De effectiviteit van dit geld is zoodanig, dat het nationaal inkomen op 3 milliard geschat kan worden. En, hoewel wij nu niet precies weten, hoe groot de geldhoeveelheid is, die daarmede vergeleken moet worden (immers wij kennen het bedrag der onmiddellijk opvraagbare deposito's, die ook geld zijn, niet), lijkt de conclusie, dat het geld 2 tot 3 maal per jaar rondloopt, gerechtvaardigd. Dat beteekent, dat het vermoedelijk koopkracht-effect van het werkfonds, gerekend met een omloopssnelheid (effectiviteit moet men het feitelijk in dit geval noemen) van twee maal per jaar, ongeveer 120 miljoen zou moeten zijn. Dat is niet te vermaden; want, is de schatting van het nationaal inkomen juist, dan zal het inkomen der consumenten na volledige uitgave van het werkfonds *met 4 pCt. toegenomen kunnen zijn*.

Dat is al een aardig bedrag; weliswaar zal het niet geheel uitgegeven worden, doch eenigermate voor besparingen aangewend worden, doch, mocht het koopkrachteffect onvoldoende zijn, dan kan men het werkfonds wat verruimen. Natuurlijk moet men er rekening mede houden, dat men belastinggeld ten deele aan andere bestemmingen onttrekt, wanneer het geheven wordt, en dientengevolge moet men zich geen overdreven voorstellingen van dit middel maken. Om die redenen heb ik dan ook altijd aan verruiming van de geldcirculatie als financieringswijze de voorkeur gegeven.

Feitelijk zou men, om precies het bedrag te kunnen bepalen, een goede index van de *kleinhandelsprijzen* in de verschillende landen moeten gebruiken. De index van de kosten van levensonderhoud is voor dit doel weinig bruikbaar, aangezien de meerdere verdienste voor een groot deel aan andere dingen besteed zal worden. Die index zou trouwens bij deze methode niet in korten tijd met 4 pCt. mogen stijgen, aangezien de stijging van de kosten van levensonderhoud in het buitenland nog geen 4 pCt. bedraagt, nog aangezien van andere redenen.

Dr. W. L. VALK.

¹⁾ Dit bedrag is samengesteld uit gegevens per 31 December 1935, behalve wat betreft de opgaven van het Muntverslag, hetwelk over 1935 nog niet is verschenen, zoodat hier gegevens van ult. 1934 zijn genomen.

DE RIJKSMIDDELEN OVER MEI 1936.

Opnieuw doet zich het geval voor, dat de niet-directe belastingen méér hebben opgebracht dan in dezelfde maand van het vorige jaar. Blijkens het in dit nummer voorkomende Overzicht heeft de maand Mei ditmaal *f* 30.708.600 voor de schatkist opgeleverd tegen *f* 30.537.900 in 1935. Bij nadere beschouwing blijkt intusschen, dat deze onderbreking nog allerm minst als een keer ten goede in den loop van 's Rijks middelen mag worden opgevat. Immers, vooreerst moet worden geconstateerd, dat alleen de dividenden tantiëmebelasting, de geslachtaccijns, de suikeraccijns en de successierechten een hooger opbrengstcijfer te zien geven. Eigenlijk is de vooruitgang alleen aan de beide laatste middelen toe te schrijven, die beide evenwel in de maand Mei 1935 abnormaal lage ontvangsten opleverden, terwijl de stijging van de successierechten in de afgelopen maand blijkbaar een incidenteel karakter draagt. Al de overige middelen liepen min of meer in opbrengst terug. En voorts moet worden vastgesteld, dat de gemiddelde maandrang niet werd gehaald (nadeelig verschil *f* 251.000). Genoeg om te doen zien, dat de fiscale resultaten van de afgelopen maand per saldo nog verre van fraai zijn.

De totale opbrengst van de eerste vijf maanden van dit jaar bedraagt *f* 145.726.300 tegen *f* 150.528.500 in hetzelfde tijdvak van 1935 en bij een evenredige raming van *f* 154.802.100. Vier middelen, t.w. de invoerrechten, het statistiekrecht, de geslachtaccijns en de omzetbelasting, brachten meer op dan in 1935 tot een totaal-bedrag van *f* 2.247.100. De raming werd bij vijf middelen overschreden met een totaal-bedrag van *f* 2.236.400.

De dividend- en tantiëmebelasting verschafte ditmaal een klein surplus (van *f* 5.200), waardoor het nadeelig saldo over de reeds verstreken maanden evenwel niet kon worden gecompenseerd. Tot dusver is 228.800 minder ontvangen dan in het tijdvak Januari t/m Mei 1935. De belangrijke maanden voor dit middel moeten evenwel nog komen en een bepaalde conclusie kan derhalve nog niet worden getrokken.

In tegenstelling met de drie voorafgaande maanden lieten de invoerrechten thans een daling in opbrengst zien (van *f* 53.900). Er kwam *f* 824.600 minder binnen dan in April jl. Toch was de ontvangst op zichzelf beschouwd nog volstrekt niet gering; immers *f* 540.700 meer dan de gemiddelde maandraming. Wel moet uit het teruglopen der ontvangsten worden afgeleid, dat de opleving in den buitenlandschen handel slechts van tijdelijken aard is geweest en aan een bijzondere oorzaak (vermoedelijk extra benzine-invoer) moest worden toegeschreven. Het statistiekrecht liep eveneens eenigszins terug (met *f* 6.100), waardoor de voorsprong, in de verstreken maanden van het jaar verkregen, daalde tot *f* 13.000.

De opbrengstcijfers, die de accijnzen te zien geven, zijn over het algemeen minder gunstig. Het zout gaf *f* 48.200 minder; ook op zichzelf beschouwd was de ontvangst gering (*f* 149.900 bij een maandraming van *f* 208.300). Reeds geruimen tijd beweegt dit middel zich in dalende richting. Wellicht is het verbruik van binnenlandsch zout afgenomen door het toenemend gebruik van ingevoerd zout. Daarentegen vertoonde de geslachtaccijns opnieuw een accres (van *f* 69.700), terwijl *f* 104.500 meer binnenkwam dan de gemiddelde maandraming. Het toenemend verbruik en de betere prijzen vormen de oorzaken van dit gunstig resultaat. De wijnaccijns leverde *f* 76.300 minder op door de verlaging der opcenten bij de wet van 13 September 1935 (Staatsblad No. 548). Gerekend over vijf maanden heeft deze heffing reeds *f* 236.400 minder opgebracht dan in het vorige jaar. De gedistilleerdaccijns wees, door het verminderd verbruik, een verlaging aan van *f* 233.200, terwijl de bieraccijns *f* 20.300 minder opleverde. Toch kwam de ont-

vangst van de afgelopen maand nog *f* 31.900 uit boven de maandraming; er is de laatste maanden bij dit middel eenige verbetering te constateeren. De suikeraccijns vertoonde een stijging van *f* 492.700, doch de ontvangst van Mei 1935 was bijzonder laag. Veel gewicht mag aan deze toeneming dan ook niet worden gehecht; het blijkt zelfs, dat de suikeraccijns in deze en de voorafgaande maand belangrijk minder heeft opgebracht dan in de eerste drie maanden van het jaar. Evenals in de voorafgaande maanden liet de tabaksaccijns opnieuw een daling in opbrengst zien (ditmaal van *f* 143.900); toch was de opbrengst weer iets hoger dan in de drie vorige maanden. De oorzaak van de daling moet vooral in een verschuiving van het verbruik naar lagere prijsklassen worden gezocht.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf *f* 2.200 minder; toch was de opbrengst ditmaal niet ongunstig. De omzetbelasting bleef slechts *f* 53.700 bij de ontvangst van Mei 1935 ten achter. Zooals bekend levert de laatste maand van het kwartaal doorgaans de ruimste baten; de raming werd ditmaal met *f* 565.600 overtroffen. Gerekend over vijf maanden is het loopende jaar nog met *f* 463.000 in het voordeel en werd *f* 56.100 boven 5/12 der raming geïnd. De couponbelasting leverde *f* 13.700 minder op dan in Mei 1935, doch gaf *f* 4.300 meer dan de raming. Het blijft met dit middel vrij goed gaan; er kwam in de eerste vijf maanden *f* 227.900 meer binnen dan waarop blijkens de raming was gerekend.

De z.g. conjunctuurheffingen vertoonen reeds geruimen tijd een diepe inzinking. De zegelrechten verschaften *f* 209.400 minder dan in Mei 1935, waarvan *f* 26.800 te wijten is aan een trager vloeien van de beursbelasting. Ook de registratierechten gingen opnieuw achteruit (met *f* 219.600). Bij beide heffingen werd de maandraming evenmin bereikt. Er is weinig bedrijvigheid in de geldwereld en de handel in vast goed ondervindt ernstige stagnatie.

De successierechten, grillig als altijd, maakten ditmaal plotseling een sprong naar boven en brachten *f* 3.572.100 in de schatkist of *f* 873.800 meer dan in Mei 1935 en beduidend meer dan in de voorafgaande maanden. De maandraming werd overschreden met *f* 172.100. Doordat de vorige maanden echter vrij ongunstig waren, is de achterstand over het tijdvak Januari t/m Mei nog vrij groot (*f* 915.300). Het tekort bij de raming bedraagt zelfs *f* 2.329.200, doch zooals bekend is de jaarraming voor 1936 *f* 7.800.000 hoger gesteld in verband met de opcenten ingevolge de wet van 20 December 1935 (Staatsblad No. 725), die practisch nog niet veel invloed hebben kunnen uitoefenen. De loodsgelden leverden *f* 190.300 minder op wegens de sterke verlaging van het tarief. De raming werd evenwel in de eerste vijf maanden met *f* 15.000 overschreden.

Tenslotte de Directe Belastingen van Afdeling Ia. Het blijkt, dat de stand per 31 Mei 1936 maar weinig verschilt van dien per ultimo April jl. Het wachten is hier op de aanslagen van het nieuwe belastingjaar

1936/1937. Aan grondbelasting is thans een bedrag van *f* 10.130.300 voor het Rijk op kohier gebracht, wat een vooruitgang beteekent van *f* 269.900 bij den stand van den overeenkomstigen dienst op 31 Mei 1935. Het is echter niet onmogelijk, dat dit voor een deel aan een vlugger totstandkomen der aanslagen is toe te schrijven. Het voor 1936 in totaal geraamde opbrengstcijfer is reeds met *f* 5.300 overschreden. Aan inkomstenbelasting vermeldt de middenstaat thans een kohierbedrag van *f* 24.762.000 of *f* 4.494.700 meer dan op 31 Mei 1935. Dit verschil is te danken aan de verhooging der opcenten, evenals de toeneming van het bedrag der opgelegde aanslagen in de vermogensbelasting (van *f* 439.800). Daarentegen is de stand der Verdedigingsbelasting I nog steeds lager dan op hetzelfde tijdstip van het vorige jaar (teruggang *f* 122.900).

AANTEKENINGEN.

Conversie der spoorwegleeningen.

Uit de conversiestaat, gevoegd bij de Memorie van Toelichting tot het wetsontwerp ter reorganisatie van het spoorwegbedrijf — een dagblad ontleende dien staat aan een weekbericht van een bank! — hebben wij doen berekenen, welke lastenverlaging in de nabije en welke lastenverzwaring in de verdere toekomst de dienst der leeningen voor spoorwegbedrijf en Rijk samen ondergaat.

Bij deze berekening hebben wij buiten beschouwing gelaten de leeningen der spoorwegmaatschappijen, waarvoor geen bepaalde aflossingsverplichting bestond of waarvoor deze ons niet bekend was. Dat zijn de 4 pCt. leeningen 1931 II ten laste der beide spoorwegmaatschappijen, de 4½ pCt. lening 1923 van de Staatsspoor, de leeningen Almelo—Salzbergen en Edmond—Alkmaar—Bergen en de leeningen op schuldbekentenis.

Zonder deze leeningen mede te rekenen vonden wij de volgende totaalcijfers voor rente en aflossing samen, in miljoenen Guldens:

	Oude leeningen der gezamenlijke maatschappijen	Nieuwe geunificeerde staatslening	Vermindering — Vermeerdering +
1937	19,3	14,1	— 5,2
1942	18,6	14,1	— 4,5
1947	18,6	14,1	— 4,5
1952	17,7	14,1	— 3,6
1957	14,5	14,1	— 0,4
1962	13,1	14,1	+ 1,0
1967	10,8	14,1	+ 3,3
1972	8,3	14,1	+ 5,8
1977	5,4	14,1	+ 8,7
1982	5,1	14,1	+ 9,0
1987	2,0	—	— 2,0
1992	0,3	—	— 0,3

De cijfers zijn berekend op grondslag van de gegevens van den Gids bij de Pijrcourant der Vereeniging voor den Effectenhandel en kunnen dus eenige onnauwkeurigheden bevatten. Aanzienlijk zullen de verschillen vermoedelijk niet zijn.

AANVOER VAN GRANEN.

(In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	14/20 Juni 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	14/20 Juni 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	32.506	508.869	447.360	—	6.461	7.837	515.330	455.197
Rogge	7.719	127.756	115.621	—	1.700	281	129.456	115.902
Boekweit	505	12.443	11.163	—	100	—	12.543	11.163
Mais	20.320	354.468	364.209	—	73.467	68.181	427.935	432.390
Gerst	22.964	144.520	147.998	—	11.157	18.154	155.677	166.152
Haver	7.124	39.184	66.049	—	580	1.660	39.764	67.709
Lijnzaad	6.603	90.302	70.321	—	109.881	230.833	200.183	301.154
Lijnkoek	1.300	29.642	19.448	—	175	—	29.817	19.448
Tarwemeel	535	17.168	9.070	300	4.762	3.329	21.930	12.399
Andere meelsoorten	602	16.691	13.893	—	753	1.339	17.444	15.232

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN MEI 1936.

Kerkelijke Leeningen ..... f 120.000,—
Nederland ..... f 120.000

f 120.000,—

De Kerkelijke Leeningen zijn als volgt onderverdeeld:

	Rente	Emissie
	Guldens voet	koers
	pCt.	pCt.
Vereeniging „Eudokia” Rotterdam 150.000	4½	100
(waarvan voor conversie f 50.000).		
Gereformeerde Kerk v. Rozenburg 20.000	5	100

Voorts werd in de afgelopen maand de inschrijving opengesteld op een beperkt bedrag:

4 % 10-jarige kasbons Acieries Réunies de Burbach-Eich-Dudelange (A.R.B.E.D.) S.A. ter conversie van een 5 % obl. leening 1930.

	Bovendien:	disc.
	Schatkistpromessen:	basis
	Rendem.	
f 14.310.000 3-m.	a f 993.95 2½/16 + 1/32 %	
„ 4.800.000 6-m.	„ 987.93 2½ %	
Schatkistbiljetten:		
f 7.290.000 1-j. 3 %	a f 1.004.66 2½/16 %	27/16 %
„ 2.895.000 5-j. 3½ %	„ 1.000,— 3½ %	ca. 3½ %

Emissies in 1936.

(In Guldens.)

Nieuw kapitaal:

Conversies:

Obligatiën	Aandeelen	Totaal	Conversies:
Jan. 110.200.850,—	—	110.200.850,—	2.266.700,—
Febr. 269.000,—	580.000,—	849.000,—	—
Mrt. —	292.831,87 ^s	292.831,87 ^s	—
April 1.050.000,—	—	1.050.000,—	—
Mei 120.000,—	—	120.000,—	50.000,—
111.648.850,—	872.831,87 ^s	112.521.681,87 ^s	2.316.700,—

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.
Ult. Mei 1936 (in Guldens)

AFDEELING Ia Dir. belastingen.	Kohieren voor den dienst 1936 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den volgende dienst t. m. dezelfde maand van het volgende jaar ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Grondbelast. a)	10.130.311	—	10.130.311	9.860.398
Inkomst.bel. b)	25.528.152	766.160	24.761.992	20.267.308
Vermogensbel. c)	6.335.610	68.089	6.267.521	5.827.704
Verdedig.bel. I	2.932.908	34.754	2.898.154	3.021.024
Bel. v. d. doode hd.	1.045.132	—	1.045.132	497.646
Totalen..	45.972.113	869.003	45.103.110	39.474.080

a) ¼ hoofdsom + 20 opcenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.
b) Hoofdsom + 60—78 opcenten. c) Hoofdsom + 75 opcenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ½ gedeelte van het belastingdienstjaar 1936/1937 en ½ gedeelte van het belastingjaar 1935/1936.

²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit ¾ gedeelte van het belastingdienstjaar 1935/1936 en ¼ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1935/1936 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Mei 1936	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1934/35 tot en met de zelfde maand van 1935
Gemeente.f.belast. . .	61.284.318	55.621.853
Tijd.opc.o.d.gem.f.b.)	—	20.940.372
Opv. verm. t. get. v. 50 Tijd.opc.o.d.verm.b. a)	5.279.429	5.413.291
	—	3.247.975

¹⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 2 Aug. 1935 (Stbl. No. 451). ²⁾ Alléén voor het dienstjaar 1934/1935.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Mei 1936	1936	1935
Motorrijtuigenbelasting	2.116.782	11.256.659	11.341.870
Rijwielbelasting	23.070	115.945	114.905
Totaal	2.139.852	11.372.604	11.456.775

AFDEELING Ib Overige middelen.	Mei 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenkomstige periode 1935
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmebel.	996.831	3.334.138	3.562.933
Rechten op den invoer	7.540.686	36.597.698	34.978.964
Statistiekrecht	131.445	660.266	647.277
Accijns op zout	149.848	786.174	994.263
Accijns op geslacht	521.130	2.423.084	2.270.727
Accijns op wijn	40.042	584.662	821.074
Accijns op gedistill.	2.282.333	11.295.788	11.683.146
Accijns op bier	615.264	2.692.215	3.051.852
Accijns op suiker	3.854.933	20.182.682	21.276.339
Accijns op tabak	2.888.818	13.835.429	14.450.805
Bel. op gouden en zilverw.	40.423	188.568	200.888
Omzetbelasting	5.565.582	25.056.060	24.593.049
Couponbelasting	420.954	2.311.239	2.371.019
Recht. en boeten v. zegel	1.166.693 ^{a)}	6.766.743	7.646.901
Recht. en boet. v. registr.	876.228	4.117.434	5.120.822
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	3.572.096	14.670.825	15.586.076
Opbrengst d. loodsgelden	45.333	223.323	1.272.340
Totalen . . .	30.708.639	145.726.328	150.528.475

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissionairs in effecten, enz. f 296.040 (Beursbel.). ²⁾ Id. f 1.723.864.

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1935.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1935 tot en met de maand Mei 1936
Grondbelasting. (¼ hoofdsom + 20 opcenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	9.870.000	9.974.279
Inkomstenbelasting (hoofdsom + opcenten ¹⁾) . . .	74.200.000 ²⁾	68.189.793
Vermogensbelasting (hoofdsom + opcenten ²⁾) . . .	19.015.000 ³⁾	18.100.647
Verdedigingsbel. I	9.200.000	8.701.659
Belasting v. d. doode hand . . .	3.000.000	2.000.967
Divid.- en tantiëmebelasting.	12.000.000	10.483.410
Rechten op den invoer	97.500.000	89.239.047
Statistiekrecht	1.800.000	1.639.545
Accijns op zout	2.000.000	2.057.986
Accijns op geslacht	6.500.000	5.946.428 ^{a)}
Accijns op wijn	2.400.000 ⁴⁾	2.114.216
Accijns op 't gedistilleerd . . .	31.000.000	28.387.355
Accijns op bier	10.000.000	8.446.236
Accijns op suiker	50.000.000	53.826.172
Accijns op tabak	34.000.000	33.963.299
Belast. op gouden en zilverw.	550.000	497.041
Omzetbelasting	81.500.000	60.943.781
Couponbelasting	5.000.000	5.705.427 ^{b)}
Rechten en boeten van zegel	16.000.000	16.109.670
Rechten en boeten v. registr.	11.500.000	10.531.044
Rechten en boeten v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	33.000.000	34.707.931
Opbrengst der loodsgelden . . .	2.600.000 ⁵⁾	2.612.053
Totalen . . .	512.635.000	474.177.986

¹⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 20, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 60—78 opcenten geheven. ²⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 55, ten behoeve van het belastingjaar 1935/1936 worden 75 opcenten geheven. ³⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 4 Maart 1935. (Stbl. No. 70). ⁴⁾ Id. 13 September 1935 (Stbl. No. 548). ⁵⁾ Id. 10 October 1935 (Stbl. No. 601). a) Het bedrag, waarmede dit cijfer dat van de vorige opgaaf overschrijdt, betreft een verrekening met de Crisis Rundvee-Centrale, wegens voor rekening van die Centrale geslacht vee in 1935. b) In dit bedrag is thans opgenomen de verrekening met De Nederlandsche Bank der over 1935 verschuldigde couponbelasting van Staatsobligaties, voor zoveel deze aan die belasting zijn onderworpen.

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1936/1937	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Mei 1936
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom)	10.120.000	10.049.932
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	21.750.000	13.796.621
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig opcenten op de hoofdsom)	14.250.000	110.344
Vermogensbelasting (twintig opcenten op de hoofdsom)	2.100.000	16.740
Inkomstenbelasting (tien opcenten op de hoofdsom)	4.600.000	37.023
Totaal	52.820.000	24.010.660

ONTVANGEN BOEKEN.

Reklame. Begriff-Geschichte-Theorie, door Dr. Fritz Redlich. (Stuttgart 1935; Ferdinand Enke Verlag. Prijs ing. R.M. 14.—).

Het boek is niet bedoeld als een inleiding in het probleem van de reclame, doch veronderstelt reeds een zekere kennis op dit gebied, tenminste bekendheid met de standaardwerken van Mataja en Seyffert. Naast de verschillende meer bekende feiten worden dan ook minder bekende naar voren gebracht en uitgewerkt, en met name wordt verband gelegd met aanverwante terreinen.

Na een uitvoerige behandeling van de geschiedenis van de reclame wordt stilgestaan bij de beteekenis, welke het ondernemerswezen voor de reclame in de voornaamste landen heeft. De verschillende branches, welke reclame maken, worden behandeld, terwijl de laatste beide hoofdstukken aan de theorie en de statistiek van de reclame zijn gewijd. Het werk vermeldt veel literatuur.

Japan, Gisteren, Heden, Morgen, door Edgar Lajtha, Vertaald door Johan W. Schotman. (Leiden 1936; A. W. Sijthoff's Uitgeversmaatschappij N.V. Prijs ing. f 2.40, geb. f 2.90).

De Japanners kennen ons heel wat beter dan wij hen, een feit, dat voor de toekomst groote gevolgen kan hebben. Dit boek wil geen oordeel over Japan vellen; het zijn de persoonlijke reiservaringen van een mensch, die tevoren even weinig van Japan wist als zij, voor wie hij zich dit boek gedacht heeft. Het geeft een heldere uiteenzetting van de Japansche verhoudingen en is voorzien van verschillende illustraties. Tengevolge van het feit, dat de auteur voor de Nederlandsche uitgave een nieuwen, verbeterden tekst van het laatste hoofdstuk ter beschikking stelde, is deze uitgave actueeler dan de Duitsche editie, en zijn de Februari-gebeurtenissen in Japan reeds behandeld.

Wetenschappelijke Balans van de Vrijwillige Ouderdomsverzekering (Fonds B) op 31 December 1934, gemaakt ingevolge art. 10 van de wet op de Rijksverzekeringbank en de Raden van Arbeid 1933. (Amsterdam 1935; Drukkerij de Bussy).

De Standard Oil Company. Haar geschiedenis en beteekenis door A. Ricardo. (Amsterdam 1936; Verkrijgbaar gesteld bij de firma's Coffeng & Co. en L. J. Boef).

De enorme beteekenis, welke petroleum heeft, zoowel voor het tegenwoordige politieke als economische leven der volken, rechtvaardigt volkomen een uiteenzetting over een van de grootste ondernemingen. Speciaal voor den belegger is het geschriftje interessant.

La concurrence Anvers-Rotterdam door Scaldis. (Overdruk uit „La navigation du Rhin”, Jan. 1936).

Gevaren verbonden aan sommige voorstellen tot wijziging van Landbouw-crisis-maatregelen. Uitgegeven door het Comité van Graanhandelaren te Rotterdam. (Rotterdam 1936. Prijs f 0.40).

Beschouwingen over wijziging van de maatregelen, genomen tot het in stand houden der bodemcultuur, in het bijzonder van uit het gezichtspunt van den graanhandelaar, doch tevens in meer algemeen verband.

STATISTIEKEN.

BANK DISCONTO'S.

Ned. Bk. { Disc. Wissels. 4½ 4 Juni '36	Lissabon .... 4½ 5 Mei '36
{ Bel. Binn. Eff. 5 4 Juni '36	London ..... 2 30 Juni '36
{ Vrsch. in R.C. 5 4 Juni '36	Madrid ..... 5 9 Juli '35
Athene ..... 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia ..... 4 1 Juli '35	Oslo ..... 3½ 22 Mei '33
Belgrado ..... 5 1 Febr. '35	Parijs ..... 5 23 Juni '36
Berlijn ..... 4 22 Sept. '32	Praag ..... 3 1 Jan. '36
Boekarest ..... 4½ 15 Dec. '34	Pretoria .... 3½ 15 Mei '33
Brussel ..... 2 16 Mei '35	Rome ..... 4½ 18 Mei '36
Boedapest ..... 4 23 Aug. '35	Stockholm .. 2½ 1 Dec. '33
Calcutta ..... 3 28 Nov. '35	Tokio .... 3.285 7 Apr. '36
Dantzig ..... 5 21 Oct. '35	Weenen ..... 3½ 10 Juli '35
Helsingfors ..... 4 3 Dec. '34	Warschau .... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen .... 3½ 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2½ 3 Mei '35

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	20 Juni	15/20 Juni	8/13 Juni	2/6 Juni	17/22 Juni	18/23 Juni	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc. Prolong.	4¼	4¼-5/8	4-3/4	3¾-4¾	4½-5	5/8	3½-3/16
Londen Daggeld... Partic. disc.	1/2-1 7/8	1/2-1 7/8-15/16	1/2-1 3/4-15/16	1/2-1 9/16-3/4	1/2-1 3/4-7/8	3/4-1 7/8-15/16	1½-2 4/4-9/4
Berlijn Daggeld... Maandgeld Part. disc. Warenw...	2½-5/8 2¼-7/8 2½-7/8 4-1/4	2½-7/8 2½-7/8 2½-7/8 4-1/4	2½-7/8 2½-7/8 2½-7/8 4-1/4	2½-3/8 2½-7/8 2½-7/8 4-1/4	2½-3¼ 2½-3/8 3 4-1/4	3½-5½ 3 4-5½ 3¾ 4-1/2	— — — —
New York Daggeld 1) Partic. disc.	1 3/16	1 3/16	1 3/16-15/16	1 3/16	1 ¼ 3/16-5/16	1 3/16	1 ¼-2 1/16

1) Koers van 19 Juni en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag. 2) 10/15 Juni. 3) 25/29 Mei.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
16 Juni 1936	1.48	7.45%	59.56	9.74¼	25.01½	100% ₆
17 „ 1936	1.48	7.44%	59.54	9.74½	25.01½	100% ₆
18 „ 1936	1.47½ ₁₆	7.43%	59.53½	9.74½	25.01½	100% ₆
19 „ 1936	1.48	7.43%	59.52½	9.74	25.01½	100% ₆
20 „ 1936	1.47¾	7.40%	59.48	9.73½	24.98	100% ₆
22 „ 1936	1.47½	7.39%	59.43	9.73	24.96½	100% ₆
Laagste d.w.1)	1.47½	7.39%	59.42½	9.73	24.96½	100% ₆
Hoogste d.w.1)	1.48½	7.46%	59.60	9.74¾	25.03	100% ₆
Muntpariteit	2.4878	12.1071	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
16 Juni 1936	47.81½	—	6.12	1.10	—	20.18
17 „ 1936	47.83	—	6.12	1.10	—	20.18
18 „ 1936	47.85	—	6.12	1.10	—	20.18
19 „ 1936	47.87½	—	6.12	1.10	—	20.18
20 „ 1936	48.01	—	6.11	1.10	—	20.18
22 „ 1936	47.97	—	6.11½	1.10	—	20.16
Laagste d.w.1)	47.77½	27.70	6.08	1.05	—	20.15
Hoogste d.w.1)	48.05	27.85	6.15	1.15	11.70	20.25
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
16 Juni 1936	38.45	33.27½	37.47½	3.26	41½	1.47½
17 „ 1936	38.40	33.25	37.42½	3.27½	41½	1.47½
18 „ 1936	38.35	33.22½	37.40	3.27½	41¼	1.47¾
19 „ 1936	38.37½	33.22½	37.40	3.27½	41¼	1.47¾
20 „ 1936	38.17½	33.05	37.20	3.28	41¼	1.47¾
22 „ 1936	38.12½	33.02½	37.15	3.26½	41	1.47¾
Laagste d.w.1)	38.05	32.95	37.07½	3.25	40%	1.47
Hoogste d.w.1)	38.50	33.40	37.55	3.30	41½	1.48¾
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.4878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
16 Juni 1936	5,03 ³¹ / ₃₂	6,58 ¹ / ₁₆	40,29	67,62
17 „ 1936	5,02¾	6,58%	40,28½	67,61½
18 „ 1936	5,03	6,58 ¹ / ₁₆	40,27½	67,59½
19 „ 1936	5,02½	6,58%	40,28½	67,66
20 „ 1936	5,01¾	6,60	40,31	67,80
22 „ 1936	5,01 ¹ / ₁₆	6,60	40,31	67,81
24 Juni 1935	4,95½	6,63%	40,42	68,30
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23,81¼	40% ₆

AN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

Table with columns for ZUIVEL EN EIEREN (Boter, Kaas, Eieren) and METALEN (Koper, Lood, Tin, IJzer, Gieterij-IJzer, Zink, Goud, Zilver). Rows show monthly price data from 1925 to 1936.

Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2. 5) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2 van n. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/65 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3 rekend uit de gemiddelde prijzen van April, Mei en Juni van het betreffende jaar. 6) 1928. 7) 6 Juni. 8) 12 Juni. 9) 20 Juni. 10) 4 Juni. 11) 11 Juni. 12) 18 Juni. 13) 5 Juni.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Table with columns for BOUWMATERIALEN (Vurenhout, Steenen) and KOLONIALE PRODUCTEN (Cacao, Copra, Koffie, Rubber, Suiker, Thee). Rows show monthly price data from 1925 to 1936.

3. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

KOERSEN TE LONDEN.

Table with columns: Plaatsen en Landen, Noteerings-eenheden, 6 Juni 1936, 13 Juni 1936, 15/20 Juni 1936 Laagste/Hoogste, 20 Juni 1936. Rows include various cities like Alexandrië, Athene, Bangkok, etc.

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen, 27 Febr. 17.02; 18 Juni 17.04; 19 Juni 17.05. 2) Offic. not. 4 Juni 38 3/4; 8 Juni 39 1/8; 9 Juni 38 3/8; 12 Juni 38 3/4; 15 Juni 38 3/8; 16 Juni 38 3/4; 18 Juni 39 1/4; 19 Juni 38 3/4; 20 Juni 38 1/2. 3) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4, 4) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” noteering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 2)

Table with columns: London 1) N York 2), 6 Juni 1936, 17 Juni 1936, 18 Juni 1936, 19 Juni 1936, 20 Juni 1936, 22 Juni 1936, 24 Juni 1936, 27 Juli 1914. Rows show silver and gold prices.

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Table with columns: Vorderingen, 6 Juni 1936, 15 Juni 1936. Rows include Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandische Bank, Voorschot op ult. Mei (resp. April) 1936, etc.

Table with columns: Verplichtingen, 6 Juni 1936, 15 Juni 1936. Rows include Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt, Schuld a. d. Bank voor Ned. Gemeenten, etc.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table with columns: 13 Juni 1936, 20 Juni 1936. Rows include Vorderingen: 1) Saldo Javasche Bank, Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst, etc.

SURINAAMSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Table with columns: 13 Juni 1936, 20 Juni 1936. Rows include Vorderingen: 1) Saldo Javasche Bank, Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst, etc.

1) Sluitp. der activa

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 22 Juni 1936.

Table with columns: Activa, Passiva. Rows include Binnenl. Wis. (Hfdbk. f 42.500.569,87), sels, Prom. (Bijbkn. ,, 2.614.534,89), enz. in disc. (Ag.sch. ,, 3.543.050,66), Papier o. h. Buitenl. in disconto, etc.

Table with columns: Activa, Passiva. Rows include Kapitaal, Reservefonds, Bijzondere reserve, Pensioenfond, Bankbiljetten in omloop, Bankassignatiën in omloop, Rek.-Cour. (Het Rijk f 26.843.427,95), etc.

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99). f 71.153.775,— 2) Waarvan in het buitenland. ,, 10.549.722,64

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Table with columns: Data, Goud, Munt, Muntmat., Circulatie, Andere opsch. schulden, Beschikb. Metaal-saldo, Dekkingsperc. Rows include 22 Juni '36, 15 ,, '36, 25 Juli '14.

Table with columns: Data, Totaal bedrag disconto's, Schatkist-promessen rechtstreeks, Beleeningen, Papier op het buitenl., Diverse rekeningen. Rows include 22 Juni 1936, 15 ,, 1936, 25 Juli 1914.

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Table with columns: Data, Goud, Zilver, Circulatie, Andere opsch. schulden, Beschikb. metaal-saldo. Rows include 20 Juni '36, 13 ,, '36, 23 Mei 1936, 16 ,, 1936, 25 Juli 1914.

Table with columns: Data, Wissels, buiten N.-Ind. betaalb., Disconto's, Beleeningen, Diverse rekeningen, Dekkingspercentage. Rows include 20 Juni '36, 13 ,, '36, 23 Mei 1936, 16 ,, 1936, 25 Juli 1914.

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

